

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Přesuny volební podpory mezi volbami do Poslanecké
sněmovny PČR v letech 2013 a 2017**

Denisa Hůlová

Plzeň 2019

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

**Přesuny volební podpory mezi volbami do Poslanecké
sněmovny PČR v letech 2013 a 2017**

Denisa Hůlová

Vedoucí práce:

PhDr. Petr Krčál, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2019

.....

Tímto bych chtěla poděkovat PhDr. Petru Krčálovi, PhD. za trpělivost, ochotu, rady, čas a vstřícnost při zpracování této práce.

Obsah

1	Úvod.....	1
2	Volební volatilita.....	4
2.1	Definice, výpočet, koncepty autorů.....	4
3	Stabilita a přesuny volební podpory – příčiny volební volatility, volební chování.....	12
3.1	Příčiny volební volatility a souvislost s evropským postkomunistickým prostorem.....	12
3.2	Volební chování a jeho faktory	13
4	Volební volatilita v České republice obecně.....	16
4.1	Interpretace přesunů volební podpory ve volbách v České republice od roku 1992 do roku 2013, charakteristika voleb.....	16
4.2	Shrnutí volební volatility v České republice na základě vymezeného období.....	19
4.2.1	Čistá volební volatilita na agregované úrovni	19
4.2.2	Celková volební volatilita – voličské přesuny na individuální úrovni	20
5	Přesuny volební podpory mezi volbami do Poslanecké sněmovny PČR v letech 2013 a 2017	21
5.1	Charakteristika sněmovních voleb v letech 2013 a 2017	21
5.2	Výsledky voleb do PS PČR 2013 a 2017	27
5.3	Interpretace přesunů volební podpory mezi volbami do PS PČR v letech 2013 a 2017	29
6	Závěr	48
7	Seznam literatury a zdrojů	53
8	Resumé.....	62

9	Seznam příloh.....	63
10	Přílohy.....	64

1 Úvod

Problematika stability a přesunu elektorátu je bezpochyby důležitým aspektem fungování celého politického systému. Klíčovým pojmem pro zkoumání stability a přesunu elektorátu je volební volatilita, která představuje změnu v podpoře politických stran mezi voliči (Institut politického marketingu 2017). Pomocí tohoto ukazatele je možné zjistit, jaká část voličů hlasuje pro stejnou stranu a jaká část voličů svou preferenci mění. V závislosti na typu volatility pak můžeme zjistit, podle čeho se volič rozhodl.

Politický systém České republiky mimo jiné zahrnuje i stranický systém, který má podobu vícestranického systému. V současné době je tedy v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky (PS PČR) zastoupeno devět politických subjektů, a to od roku 2017, kdy proběhly poslední volby. Konkrétně se jedná o hnutí ANO 2011, Občanskou demokratickou stranu (dále jen ODS), Stranu přímé demokracie Tomia Okamury (dále jen SPD), Komunistickou stranu Čech a Moravy (dále jen KSČM), Českou stranu sociálně demokratickou (dále jen ČSSD), Křesťanskou a demokratickou unii – Československou stranu lidovou (dále jen KDU-ČSL), TOP 09, STAROSTY A NEZÁVISLÉ a o Českou pirátskou stranu (Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky 2019).

Cílem mé práce je výše uvedené subjekty podrobit analýze a poskytnout interpretaci přesunů volební podpory ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v letech 2013 a 2017. Cílem je také interpretace toho, proč k přesunům volební podpory docházelo a jaká témata mohla tento přesun způsobit. Z interpretace přesunů volební podpory ve dvou po sobě jdoucích volbách implicitně vyplývá i srovnání těchto voleb. Jak již vyplývá z předchozích řádků, metodou, kterou jsem zvolila pro zpracování tohoto tématu, je obsahová

analýza. Tato metoda umožňuje oddělit podstatné od nepodstatného tudíž umožňuje získat informace, které jsou důležité pro zpracování této práce (Dvořáková 2010: 95–96). Jedná se o informace, které jsou obsažené ve volebních programech politických stran zastoupených v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky. Dále se také jedná o informace z průzkumů veřejného mínění v době, kdy volby probíhaly a informace o tématech, která byla v rámci voleb diskutována. V neposlední řadě sem spadají také informace z Českého statistického úřadu, který poskytuje data o výsledcích voleb podrobně. Mezi zásadní informace pro toto téma také patří data přímo obsahující přesuny volební podpory. Další postup, který nezbytně souvisí s metodou obsahové analýzy, je selekce dat. Z velkého množství získaných dat pomocí obsahové analýzy se data vyselektují do informací, které jsou s tématem úzce spjaté. Pomocí těchto dvou metod zjistím, zda se opravdu dá v postkomunistické éře Československa hovořit o stabilní volební podpoře či nikoli. K těmto dvěma metodám je třeba také zařadit metodu komparace, kterou použiji k dokreslení tématu a pomocí ní porovnáám data získaná pro volby v roce 2013 a data pro volby v roce 2017.

Tato bakalářská práce má dvě části, a sice část teoretickou a část analytickou. První z uvedených částí se zaměřuje na teoretické uchopení problematiky stability a přesunu elektorátu a s tím související voličské chování, jeho vliv na volby a způsob, podle čeho si voliči tvoří své volební preference. V analytické části na základě vymezení teoretického rámce aplikuji výsledky zjištěné pomocí uvedených metod na případ České republiky. U devíti politických subjektů zjistím, čím se jednotlivé strany zabývaly a jak vystupování jednotlivých politických subjektů mohlo ovlivnit přesun volební podpory.

Na závěr úvodu bych ráda sdělila, z jakého důvodu jsem si vybrala právě toto téma pro svou bakalářskou práci. Co mě motivovalo ke zpracování tohoto tématu a také v čem vidím přínos mé práce. Toto téma jsem si vybrala hned z několika důvodů. Tím prvním je, že téma se týká přímo České republiky a můj názor je takový, že každý politolog by měl být nejprve schopen reagovat na prostředí, ve kterém žije.

Měl by zkoumat, co se v rámci politiky odehrává v jeho vlasti a až poté se zabývat tématy mimo republiku. Dalším důvodem volby tématu je jeho důležitost. Přesuny volební podpory jsou důležitým aspektem pro zpětnou vazbu celému politickému systému (Birch 2001: 2) Jedná se o významnou zpětnou vazbu pro politické strany, a tudíž i pro politiky jako takové. Právě zmíněné přesuny volební podpory nám jsou schopny říci, jak jednotlivé politické strany pracují, jak reagují na aktuální problémy, čím se zabývají, čemu přiřkládají největší důležitost a v neposlední řadě také jak reprezentují jako celek voliče, kteří jednotlivé strany podpořili ve volbách (Haughton–Havlík–Deegan-Krause 2017). Kvůli zkoumání přesunu volební podpory jsme schopni na výše uvedené odpovědět, protože to, co jsem v předešlých řádcích zmínila, se bezpochyby promítá ve výsledcích voleb a v případné proměně preferencí voličů.

Mou motivací pro zpracování tématu je poskytnutí důkladného přehledu o tom, jak politické strany, respektive členové politických stran pracují a jak reprezentují své voliče právě jejich činností. Dle mého názoru je takovýto přehled důležitý a užitečný, protože přesuny volební podpory, které znázorňují důvěru či nedůvěru v politické strany, jsou, jak již bylo řečeno, jedním ze zásadních aspektů fungování celého systému (Birch 2001: 2). Má motivace se pojí s přínosem této bakalářské práce. Přínos spatřuji hlavně v poskytnutí relevantních dat o tématu a v možnosti si ověřit, zda se opravdu v dnešní době dá hovořit o stabilní volební podpoře. Na základě výše uvedeného jsem zvolila tyto výzkumné otázky – Jde ve sněmovních volbách v letech 2013 a 2017 převážně o stabilní či nestabilní volební podporu? Co zapříčiňuje přesuny volební podpory? Podle čeho voliči tvoří své preference? Jak tomu bylo právě v případě sněmovních voleb v letech 2013 a 2017?

2 Volební volatilita

2.1 Definice, výpočet, koncepty autorů

Volební volatilita je nástroj, pomocí kterého můžeme zachytit dynamiku volební podpory. Pomocí tohoto nástroje je také možné zjistit změny stranických systémů. Jedná se tedy o zachycení změn voličských preferencí nebo také o zachycení voličských přesunů, a to mezi dvěma po sobě jdoucími volbami. Volební volatilitu můžeme rozlišit podle toho, se kterými daty pracujeme, na čistou a celkovou volatilitu. V případě čisté volatility jde o zachycení změn volebních preferencí ve dvou po sobě jdoucích volbách. V rámci celkové volební volatility pak zjišťujeme celkovou změnu, která byla vyvolána přesuny voličských preferencí. První z uvedených typů volatility vychází z výsledků voleb a druhý typ vychází z dat dotazníkového šetření (Institut politického marketingu 2017).

Nejčastějším způsobem, kterým se volební volatilita zjišťuje, je Pedersenův index volební volatility. Pedersenův index formuluje komplexní změny ve volební podpoře politických stran ve dvou po sobě jdoucích volbách, a to na úrovni celého stranického systému, což znamená, že tento index neumí exaktně vyjádřit změny na úrovni individuů. Konkrétně to znamená, že Pedersenův index odráží přesuny volební podpory z výsledků voleb, tudíž postrádá schopnost vyjádřit změnu voličských preferencí na individuální úrovni (Charvát, Just 2016: 20).

Mogens N. Pedersen představil matematický vztah volební volatility ve svém díle *The Dynamics of European Party Systems: Changing Patterns of Electoral Volatility* v roce 1979, kde se mj. věnuje jeho podrobnému vysvětlení (Pedersen 1979: 4).

$$V = \frac{\sum_{i=1}^n |p_{it} - p_{i(t+1)}|}{2}$$

¹ (Charvát, Just 2016: 20; Pedersen 1979: 4; 16).

Tento matematický vzorec představuje určení hodnoty volební volatility, která se stanovuje jako „součet absolutních hodnot změn podílů voličské podpory každé strany ve dvou po sobě jdoucích volbách vydělený dvěma“ (Charvát, Just 2016: 20), kdy n představuje celkový počet stran, které soutěží ve dvou po sobě jdoucích volbách, p_{it} značí procentuální počet hlasů, který strana i získala ve volbách t . Dále je pak matematickým vztahem $p_{i(t+1)}$ vyjádřen procentuální volební zisk strany i v příštích volbách $t+1$ (Pedersen 1979: 4).

Pedersenův matematický vztah byl v jeho klasické podobě terčem několika kritik. Zejména šlo o kritiku týkající se výše zmíněné neschopnosti vyjádřit změnu voličských preferencí na individuální úrovni. Dalším nedostatkem Pedersenova indexu je nepochybně vyjádření hodnot, které fluktuují v uzavřeném intervalu od nuly do sta, přičemž spodní hodnota znamená, že ve dvou po sobě jdoucích volbách nedošlo k žádnému přesunu volební podpory všech stran v systému. Naopak druhá ze zmíněných hodnot intervalu znamená, že dané politické strany nebyly schopny získat ani jeden hlas z předchozích voleb a v dalších následujících volbách tyto hlasy získaly nové politické subjekty (Pedersen 1979: 4). Pedersenův index tak nepočítá se změnou volebních preferencí. Taktéž nepočítá s variantou, že se voliči voleb nezúčastní.

Mezi hlavní kritiky Pedersenova konceptu volební volatility patří například Stefano Bartoloni a Peter Mair, Sarah Birch, Eleanor Neff Powell a Joshua A. Tucker a v neposlední řadě také Scott Mainwaring, Carlos Gervasoni, Annabella España-Najera a další (Charvát, Just 2016: 21–24). Stefano Bartoloni a Peter Mair v knize *Identity, Competition and Electoral Availability: The stabilisation of European Electorates 1885–1985* vychází z Pedersenova konceptu volební volatility a v souvislosti s tím poukazují na to, že koncept volební volatility předložený Pedersenem mj. odráží minimální počet voličů, kteří volili v daných volbách, jež jsou předmětem zkoumání, jinak (Bartoloni–Mair 2007: 8; 28). V návaznosti na Pedersena se ve svém díle Bartoloni a Mair zabývají problematikou volební nestability a přicházejí s několika koncepty. Prvním

konceptem je celková volatilita (*total volatility*), kterou je myšleno v podání Bartoloniho a Maira volatilita měřená na úrovni jednotlivých stran, kdy uvádí následující vzorec:

$$TV = \frac{|PiV| + |PjV| + |PkV| + |PeV| \dots + |PnV|}{2}$$

Ve výše uvedeném vzorci neznámá PiV představuje změnu celkového hlasování pro stranu i mezi dvěma po sobě jdoucími volbami.

Bartoloni a Mair ve své práci zdůrazňují, že se do výpočtu indexu volatility voleb nepochybně promítají jednak přesuny voličů mezi stranami a jednak přesuny vyplývající z absence hlasování. Dle jejich názoru jsou do tohoto výpočtu promítnuty také neplatné a prázdné hlasovací lístky (Bartoloni–Mair 2007: 29). Index, o kterém jsem doposud hovořila, je založen na ziscích a ztrátách jednotlivých stran, nicméně Bartoloni a Mair přichází i s indexem, který může být založen na změně na úrovni bloků stran. Tuto variantu měření nazvali autoři *block volatility* (BV), jejíž vzorec je uveden níže.

$$BV = \frac{|P(iV + jV + kV)| + |P(oV + mV + nV)|}{2}$$

V tomto indexu neznámá $P(iV + jV + kV)$ vyjadřuje konečnou neboli čistou změnu v celkovém hlasování pro strany i , j a k , které jsou ze stejného bloku, ve dvou po sobě jdoucích volbách (Bartoloni–Mair 2007: 30). Tito dva autoři ve svém díle vysvětlují, že tzv. *block volatility* je část celkové volatility (*total volatility*), která představuje tu část celkové čisté vzájemné výměny voličů, ke které dochází mezi oběma skupinami stran, které byly seskupeny do bloku. Zbývající část celkové volatility nazvali autoři jako *within-block volatility* (WBV), které by se dalo česky říkat vnitrobloková volatilita (Bartoloni–Mair 2007: 30). Tato vnitrobloková

² (Bartoloni–Mair 2007: 28).

³ (Bartoloni–Mair 2007: 30).

volatilita je mírou součtu celkového počtu (pro každý blok) těch stranických změn, které mají algebraické znaménko opačné k bloku jako celku (tamtéž). Bartoloni a Mair poznamenávají, že matematický vztah mezi zmíněnými typy volatility je takovýto:

$$\textit{Total Volatility} = \textit{Block Volatility} + \textit{Within-Block Volatility}^4$$

Volební volatilita tak, jak ji pojal M. N. Pedersen je kromě řečeného také neúspěšná v tom, že nedokáže rozlišit situace, kdy se hlasy voličů přesouvají mezi existujícími stranami nebo kdy se hlasy přesouvají k nově vzniklým stranám (Charvát–Just 2016: 22). Na tuto problematiku se zaměřili například Eleanor Neff Powell a Joshua Tucker, kteří zdůrazňují, že volební volatilita v postkomunistických zemích byla a je ovlivňována přesuny voličských hlasů k nově vzniklým stranám, a naopak narušením podpory již existujících stran (Powell–Tucker 2013: 124–127). Ve svém článku *Revisiting Electoral Volatility in Post-Communist Countries: New Data, New Results and New Approaches* vycházejí tak, jako předchozí autoři, z Pedersenova indexu, přičemž rozlišují tři typy volatility, a to *Type A Volatility*, *Type B Volatility* a *Total Volatility* (Powell–Tucker 2014: 126–127). Dle jejich názoru je volatilita typu A spjata spíše s nestabilními stranickými systémy a volatilita typu B je opakem první z uvedených (Powell–Tucker 2014: 124).

Autoři kladou důraz na to, že rozlišení mezi volatilitou *typu A* a volatilitou *typu B* je důležité právě pro postkomunistické země, protože po pádu komunismu zaznamenáváme příchod a odchod velkého množství politických stran (Powell–Tucker 2014: 124). Jako výchozí bod ve stanovení indexů volební volatility autoři zvolili Pedersenův index a rozdělili ho na volatilitu dvou typů, které jsem výše představila. *Type A Volatility* zachycuje příchod a odchod strany, zatímco *Type B Volatility* zachycuje volatilitu mezi stabilními stranami, které se účastnily dvou po

⁴ tamtéž

sobě jdoucích voleb (Powell–Tucker 2014: 126). Vzorec pro *Type A Volatility* Powell a Tucker zvolili takto:

$$\text{Type A Volatility} = \frac{|\sum_{o=1}^n p_{ot} + \sum_{w=1}^n p_{w(t+1)}|}{2} \quad 5$$

V tomto vzorci o značí staré mizející strany, které soutěžily pouze v jediných volbách v čase t a w značí nové strany, které se zúčastnily voleb v čase $t+1$ (Powell–Tucker 2014: 127). Autoři zmiňují, že tento index volatility zachycuje pouze volatilitu, která je způsobena vstupem nových stran do politického systému, které neměly v předchozích volbách žádné voliče, a starými stranami, které opustily politický systém, a tudíž neměly žádné voliče ve volbách současných (tamtéž). V porovnání s volatilitou typu A je vzorec volatility typu B vytvořen následovně:

$$\text{Type B Volatility} = \frac{\sum_{i=1}^n |p_{it} - p_{i(t+1)}|}{2}, \text{ among all stable parties.} \quad 6$$

K volatilitě typu B autoři poznamenávají, že je vzorec totožný jako Pedersenův index s rozdílem, že se počítá pouze mezi všemi stabilními stranami. Volatilita typu B by byla odlišná od Pedersenova indexu pouze v případě, že by některá z nových stran vstoupila do politického systému nebo by tento systém opustila (Powell–Tucker 2014: 127). Posledním typem volatility, který Powell a Tucker ve svém článku představili, je typ zvaný *Total Volatility*, tedy celková volatilita, která

⁵ (Powell–Tucker 2014: 126).

⁶ (Powell–Tucker 2014: 127).

se rovná klasickému konceptu Pedersena (Powell–Tucker 2014: 127). Jedná se tedy o tento vzorec:

$$\text{Total Volatility} = \frac{\sum_{i=1}^n |p_{it} - p_{i(t+1)}|}{2} = \text{Type A Volatility} + \text{Type B Volatility} \quad 7$$

Dalšími autory, kteří částečně reagovali ve své výzkumné strategii na klasický koncept Pedersenova indexu volební volatility, jsou Scott Mainwaring, Carlos Gervasoni a Annabella España-Najera, kteří mj. vycházeli i z předešlých autorů, které jsem uvedla. Pro Mainwaringa, Gervasoniho a España-Najera je důležité se v rámci volební volatility zaměřit na rozdělení celkové volatility na dvě samostatné části. Celková volatilita by tedy dle nich měla být rozdělena na podíl nových stran na hlasování, na odchod starých stran a na přesuny hlasů, které fluktuují mezi etablovanými stranami. Podíl nových stran na hlasování autoři nazývají *extra-system volatility* a přesuny voličských hlasů, které směřují k etablovaným stranám naopak nazývají autoři *within-system volatility* (Mainwaring–Gervasoni–España-Najera 2017: 623). Z výše uvedeného vyplývá, že tzv. mimosystémová volatilita je pro Mainwaringa, Gervasoniho a España-Najera to samé, jako pro Powell a Tuckera volatilita *typu A*, a vnitrosystémová volatilita odpovídá představené volatilitě *typu B* (Mainwaring–Gervasoni–España-Najera 2017: 624).

V článku *Extra-and within-system electoral volatility* Mainwaring, Gervasoni a España-Najera poukazují na to, že je důležité se zaměřit na období po druhé světové válce a v souvislosti s tímto obdobím zkoumat přesuny volební podpory mezi etablovanými stranami a přesuny volební podpory směřující k nově vzniklým stranám (Mainwaring–Gervasoni–España-Najera 2017: 623). Rozdělením celkové volatility na dvě samostatné komponenty je v rámci studie těchto autorů důležité zejména k hodnocení stability stranických systémů. Vnitrosystémová volatilita

⁷ tamtéž

odráží změny mezi etablovanými stranami a mimosystémová volatilita naopak indikuje měnící se členskou základnu systému a odráží nespokojenost všech starých stran. Mimosystémová volatilita je dle Mainwaringa, Gervasoniho a España-Najery užitečným ukazatelem toho, jak moc jsou stranické systémy otevřené či uzavřené (Mainwaring–Gervasoni–España-Najera 2017: 624). Tito tři autoři zvolili pro svůj výzkum celkové, vnitrosystémové a mimosystémové volatilitu nezávislé proměnné, které jsou dle nich pro jejich odlišení klíčové. Jedná se o ekonomickou výkonnost zkoumaných zemí, o institucionální otevřenost a o vlny demokratizace (Mainwaring–Gervasoni–España-Najera 2017: 628).

Z rozsáhlé studie plyne, že mimosystémová volatilita je důležitým fenoménem pro třetí a čtvrtou vlnu demokratizace a že rok vzniku demokracie v zemích výrazně ovlivňuje všechny tři typy volatilitu (Mainwaring–Gervasoni–España-Najera 2017: 632). Dalším významným aspektem v rámci volatilitu je mediální vliv na jednotlivé země. Analýza ukázala, že velkou roli hraje, zda demokracie vznikla již dříve nebo teprve nedávno. S rozvojem masmédií se například snížila potřeba politiků komunikovat s voliči přímo, tudíž se oslabila vazba voličů na jednotlivé strany, což se nepochybně promítlo do výsledků volební volatilitu (Mainwaring–Gervasoni–España-Najera 2017: 632–633). Dalšími důležitými ukazateli pro rozlišení vnitrosystémové a mimosystémové volatilitu je dle výzkumu autorů také hrubý domácí produkt na jednoho obyvatele a Evropská politika sousedství (ENP). Vysoká ENP tak dle autorů například signalizuje otevřený volební trh (Mainwaring–Gervasoni–España-Najera 2017: 633).

Sarah Birch je poslední autorkou, kterou v rámci kritiky klasického konceptu Pedersenova indexu volební volatilitu zmíním. Sarah Birch se v knize *Electoral Systems and Political Transformation in Post-Communist Europe* mj. zabývá konceptualizací a měřením nestability stranického systému (Birch 2003: 121). Na rozdíl od ostatních autorů rozlišila volební volatilitu a volatilitu způsobenou tzv. stranickým nahrazením (*party replacement*). Stranické nahrazení je podle Birch podstatným zájmem obzvláště pokud se předpokládá, že tvoří velkou část celkové

nestability stranického systému (Birch 2003: 121). Sarah Birch částečně upravila klasický koncept Pedersenova indexu volební volatility tak, že namísto dělení dvěma dělila součtem podílů z celkového počtu voličských hlasů, a to u obou zkoumaných voleb, přičemž toto učinila u všech politických subjektů obsažených do kalkulace volební volatility (Birch 2003: 122). Upravený vzorec pro výpočet volební volatility vypadá následovně:

$$V = \frac{\sum |c_{i,t+1} - c_{i,t}|}{\sum c_{i,t+1} + \sum c_{i,t}} \quad 8$$

U tohoto pozměněného vzorce V značí volební volatilitu, c_{it} vyjadřuje podíl hlasů tzv. *continous party i* (pokračující strana) na prvních volbách t a $c_{i,t+1}$ pak vyjadřuje podíl hlasů pokračující strany ve volbách následujících (Birch 2003: 123).

Birch Pedersenův index upravila kvůli tomu, aby se mohl zjistit „skutečný“ výsledek volatility (Birch 2003: 122). Kromě částečné revize Pedersenova indexu volební volatility také Birch přišla s již zmíněným stranickým nahrazením, které mělo být užito pro nově kandidující politické strany a jakožto kvantitativní ukazatel navrhla Birch, aby bylo toto nahrazení určeno jako podíl voličských hlasů politických subjektů, které se účastnily pouze druhých voleb z obou ve výpočtu komparovaných voleb (Birch 2003: 121–122).

⁸ (Birch 2003: 123).

3 Stabilita a přesuny volební podpory – příčiny volební volatility, volební chování

3.1 Příčiny volební volatility a souvislost s evropským postkomunistickým prostorem

Volební volatilita je v postkomunistickém prostoru v podstatě unikátním jevem, který se stal předmětem zkoumání jak českých, tak zahraničních autorů. Její unikátnost je dána právě komunistickým režimem, který ovládl řadu zemí po celém světě. V době komunismu byly volby oficiálně demokratické, avšak v praktickém životě probíhaly pod dohledem KSČ, tudíž lidé nevolili podle zásad svobodných voleb, ale pouze potvrzovali navržené kandidátní listiny (Rieger 2014: 1). Po pádu komunismu probíhaly demokratizační procesy, při kterých se měnilo institucionální uspořádání státu a v souvislosti s tím probíhaly ústavní změny a změny zákonů, včetně volebního (Pridham–Vanhanen 1994: 2). V zastupitelských demokraciích hrají klíčovou roli politické strany, které jsou nositelkami moci, tudíž činí důležitou roli v rozhodování o celém státu, tedy i v rozhodování o procesu demokratizace a o nastavení demokratických institucí (Sergiu 2012: 1). Politické strany a jejich prominentní postavení v politickém systému se staly jedním ze základních rysů dlouhodobé volební volatility. Postkomunistické politické strany se potýkaly s problémem zisku stabilní volební podpory, protože jejich vznik probíhal na nestabilní půdě, za absence demokratických principů voleb. V kombinaci s identifikací s komunistickým státem, ideologickým zmatkem a slabou programovou identitou mezi stranami se dalo očekávat, že voliči se s takovými stranami nebudou chtít ztotožňovat (Sergiu 2012: 2). V souvislosti s politickými stranami je také důležité zmínit, že volební volatilita, zejména ve Střední Evropě, je spojena s nestabilní strukturou stranických systémů, což má za následek metodologické problémy, které souvisí s porovnatelností jednotlivých zemí (Sergiu 2012: 19).

Kromě politických stran je další příčinou volební volatility v postkomunistické Evropě volební systém, tedy způsob obsazování jednotlivých volených funkcí.

Země se smíšeným volebním systémem vykazovaly mnohem vyšší úroveň volební volatility než ostatní země (Epperly 2011: 16). Stabilitu volební podpory ovlivňovalo také sovětské dědictví, což značí v rámci pozorování volební volatility důležitost geografického kontextu (Epperly 2011: 18). Řada autorů se v rámci svého výzkumu zabývala jinými determinanty volební volatility. Při výzkumu vždy záleželo na selekci užitých dat, na zvoleném geografickém prostoru, a také na době, ve které autoři analýzu prováděli. (Geers–Strömbäck 2018: 1–3).

3.2 Volební chování a jeho faktory

S volební volatilitou úzce souvisí volební chování, jehož faktory lze obecněji vymezit. V této podkapitole se dozvíte, jaké determinanty ovlivňují volební chování jedinců, tedy co může ovlivnit hlasování ve volbách. Prvním aspektem, který má vliv na volební chování, jsou volební instituce. Volební instituce v podobě kvazi vládních organizací, neziskových organizací a dalších organizací podobajících se těmto se vždy zasazovaly o to, aby pomohly zlepšit schopnost voličů učinit volbu. Existuje několik cest, kterými volební instituce ovlivňují učinění voličovy volby. Jednou z cest jsou například hlasovací lístky, u kterých záleží na tom, jak jsou designovány, protože ačkoli se to nezdá, podoba hlasovacího lístku má na voliče vliv. S utvářením voličovy volby souvisí i podoba stranického systému, jelikož ta určuje, jaké má volič možnosti (Arzheimer–Evans–Lewis-Beck 2016: 9–16). Druhým aspektem ovlivňujícím volební chování je tzv. *social cleavage*, která je definována jako politická diference vznikající v sociální struktuře společnosti. Sociální rozdíly formovaly skupiny lidí se stejnými zájmy, které se odrazily do stranické loajality nebo stranické identifikace, a poté se promítly do volební podpory pro určitou stranu (von Schoultz 2016: 30–31). Třetí faktor, který ovlivňuje voličské chování, je věk voliče. Věk je totiž důležitý aspekt toho, proč se někteří voliči účastní voleb a někteří ne. Také je důležitý kvůli tomu, že různé věkové kategorie podporují odlišné politické subjekty a v některých případech voliči volí kandidáta, který je mu věkově blíže (Dassonneville 2016: 137–140). Dále také hraje věk důležitou roli v otázce stranické oddanosti. U

staršího voliče lze předpokládat větší stranickou oddanost, jelikož starší volič byl politicky socializován v době, kdy stranictví bylo silnější a vazba voličů na politické strany taktéž (Dassonvelille 2016: 148–149). V souvislosti s věkem je na místě také zmínit, že mladí lidé, kteří po určitou dobu vyrůstají s rodiči, se mohou stranické oddanosti naučit, jelikož rodiče svým potomkům předávají určité hodnoty, postoje a názory. Nicméně při nabytí vědomostí o politice se mohou stranické preference mladého člověka změnit (Nový 2015: 108).

Pohlaví je dalším významným faktorem, který ovlivňuje hlasování ve volbách, nicméně u pohlaví velice záleží na konkrétních podmínkách, ve kterých se volič nachází. Jde především o to, v jaké zemi se volby odehrávají, jaká jsou témata volebních kampaní apod., a také záleží na tom, zda je pohlaví pro voliče důležité či nikoli (Cambell 2016: 159–160). Pohlaví také může znamenat určitou nerovnost v participaci ve volbách, jelikož ženy jsou v podstatě znevýhodněné tím, že kromě pracovních povinností mají povinnost péče o dítě a o domácnost, což vyplývá ze sociální role ženy. Už odedávna platilo, že ženy byly jinak socializované než muži, a také měly jiný životní styl, což se odráželo i ve volební účasti. V rámci procesu emancipace se pomalu upouští od nerovnosti ve volební participaci, jelikož ženy například disponují mnohem vyšším vzděláním než v minulosti (Nový 2015: 110).

Voliče při jejich volbě může ovlivňovat i jejich vzdělání. Schopnost voliče utvářet si své volební preference se odvíjí od stupně jeho vzdělání. Pokud je volič vzdělaný, dokáže si na základě obecných znalostí o daném politickém systému utvořit rozhodnutí o tom, koho bude volit a jestli k volbám vůbec půjde (Nový 2015: 111). Dalším faktorem, který ovlivňuje voličské chování je příjem voliče, respektive celkový příjem domácnosti, ve které se volič nachází. Může se stát, že chudší lidé nebudou participovat na politice, jelikož jejich časový fond vynaložený na uživení rodiny je příliš velký na to, aby měli čas přijít k volbám a také je pro ně výška měsíčního příjmu dané domácnosti či jednotlivců demotivující vůči volbám (Nový 2015: 112). Mezi další faktory ovlivňující rozhodování voličů patří nepochybně média. Média se snaží ovlivňovat voliče například při tvorbě

volebních programů, při tvorbě volební kampaně apod. Média dokáží svými efekty tlačit na voliče tak dlouho, dokud nezmění svou preferenci. Jedná se především o emocionální reakce voličů na to, co se nachází v médiích. Dále jde o vyvolání pocitu nejistoty, o přemýšlení nad tím, že hodnoty daného voliče se rozcházejí s mediálním obsahem atd. (Wettstein–Wirth 2017: 266–267). Dalšími faktory, které ovlivňují volební chování voličů, jsou například etnicita, rasa, náboženské vyznání, prostorový kontext apod. (Arzheimer–Evans–Lewis-Beck 2016: 199; 220; Bernard–Kostecký 2014: 4–5).

4 Volební volatilita v České republice obecně

V této kapitole se zaměřím na obecné vymezení volební volatility v České republice a na její rozlišení mezi čistou volební volatilitou na agregované úrovni a celkovou volební volatilitou, tj. na přesuny volební podpory voličů na individuální úrovni. Zkoumaná volatilita je sledována v období počínající od prvních voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, které proběhly v roce 1996 do voleb v roce 2013. Důvody takto vymezeného období zkoumání volatility v České republice jsou primárně dva. Prvním důvodem je fakt, že se od roku 1996 volilo již do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, nikoli do České národní rady, tudíž spodní hranice vymezení období lépe odpovídá tématu bakalářské práce (Český statistický úřad 2019). Druhý důvod souvisí s horní hranicí vymezení období. Horní hranice, tedy rok 2013, byla zvolena kvůli následující analýze volební volatility mezi volbami v letech 2013 a 2017. Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2010 a přesuny volební podpory mezi volbami v letech 2010 a 2013 završují teoretickou část mé bakalářské práce a v analytické části jsou zkoumány v návaznosti na teoretický rámec přesuny volební podpory u voleb následujících. Na závěr chci podotknout, že pro potřeby celistvé interpretace přesunů volební podpory jsou užity informace i o sněmovních volbách, které probíhaly v roce 1992.

4.1 Interpretace přesunů volební podpory ve volbách v České republice od roku 1992 do roku 2013, charakteristika voleb

Od pádu komunismu v roce 1989 se odehrávaly mj. velké změny ve stranickém systému. Období počínající rokem 1990 až do voleb v roce 1996 je charakteristické především krystalizací stranického systému a také krystalizací jeho klíčových aktérů (Linek–Lyons 2013: 33). Po volbách do Poslanecké sněmovny v roce 1996 lze hovořit o stabilizování českého stranického systému a o snížení počtu relevantních politických subjektů. Mezi hlavní aktéry patřily ODS, ČSSD, ODA, KSČM, KDU-ČSL a SPR-RSČ. Ve volbách do Poslanecké sněmovny parlamentu ČR v roce 1996 si udržely významnou část voličů z roku

1992 jen dvě strany, a to ČSSD a KDU-ČSL. V případě ODS a KSČM je zaznamenán pokles voličů od voleb konaných v roce 1992. Občanskou demokratickou stranu ve sněmovních volbách v roce 1996 podpořila jen polovina voličů z roku 1992. U Komunistické strany Čech a Moravy to byly pouze tři pětiny voličů. Je důležité podotknout, že u KSČM a ODS se jednalo hlavně o přesuny voličů k nevoličům nebo o přesuny voličů k jinému politickému subjektu. U KSČM šlo z větší části o přesun k jinému politickému subjektu. SPR-RSČ víceméně disponovala podobně jako ČSSD a KDU-ČSL stabilní volební podporou a opakovaně tuto stranu volilo 65 % voličů. Mezi sněmovními volbami v letech 1992 a 1996 se ustavil jakýsi trend oprávněných voličů k opakované neúčasti u voleb. Pro sněmovní volby v roce 1996 byla charakteristická popularita levicových stran a ve volebních kampaních byla primárním tématem ekonomika a také rivalita mezi levicí a pravicí (Mikešová 2015: 53). Ekonomické problémy rostly a v souvislosti s aférou financování ODS nastala vládní krize a v roce 1997 vláda podala demisi. Následně se uskutečnily v roce 1998 předčasné volby (Mikešová 2015: 55). Volbami do Poslanecké sněmovny parlamentu ČR v roce 1998 otřásl výše uvedené okolnosti, nicméně tyto volby byly téměř shodné s předchozími volbami v roce 1996. Výjimku tvoří pouze neúspěch SPR-RSČ, přičemž voliči této strany podpořili ve sněmovních volbách v roce 1998 ČSSD nebo se voleb neúčastnili. Dále nastalo nahrazení Občanské demokratické aliance stranou Unie svobody, která získala podporu z části od voličů ODS a z části od voličů Občanské demokratické aliance (Linek–Lyons 2013: 50).

Následující volby, které probíhaly v roce 2002, se rapidně lišily od těch předchozích. Volební účast klesla zhruba o 15 %, což mělo dopad i na podporu daných politických subjektů. Pomineme-li přesun voličů k nevoličům, pak můžeme volební chování voličů klíčových politických stran hodnotit jako poměrně stabilní. Významné voličské přesuny probíhaly například mezi ČSSD a KSČM, kdy cca 10 % voličů ČSSD přesunulo svou podporu ke KSČM. Další významný přesun volební podpory se týkal voličů KDU-ČSL, kdy 15 % původních voličů

této strany přesunulo svou podporu k ČSSD. Mezi hlavní témata politických stran patřil například vstup do EU, privatizace, restituce apod. (Mikešová 2015: 57). Ve volbách do PS PČR v roce 2006 se naopak volební účast zvýšila. Kromě volební účasti se stabilizovala volební podpora jednotlivých politických stran, tudíž se zvýšil podíl voličů, kteří volili tu stejnou stranu jako v předchozích volbách. Nejstabilnější volební podporu zaznamenaly ODS a ČSSD. KSČM ve sněmovních volbách v roce 2006 naopak zaznamenala přesuny určité skupiny voličů k ČSSD. Volby v roce 2006 byly výjimečné tím, že byla poprvé zastoupena v Poslanecké sněmovně Strana zelených. Také pro tyto volby byly charakteristické negativní kampaně a rozmach politického marketingu ve volebních kampaních (Mikešová 2015: 59–60). Ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2010 došlo k proměně politických stran, což se samozřejmě odrazilo i v přesunech volební podpory. Podstatná část voličů Občanské demokratické strany podpořila v těchto volbách TOP 09 a Věci veřejné. Části voličů ČSSD přesunuly svou volební podporu k TOP 09, k Věcem veřejným, k SPOZ a k Suverenitě. V případě KDU-ČSL šlo o přesuny volební podpory převážně k TOP 09. Přesuny volební podpory ve volbách do PS PČR v roce 2010 se dají celkově definovat jako přesuny volební podpory od etablovaných stran k novým stranám (Linek–Lyons 2013: 51). Pro volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2010 bylo charakteristické mnohem větší užití sociálních sítí a internetu jako takového. Do kampaní byly například zapojené i celebrity (Mikešová 2015: 63). Předčasné volby v roce 2013 se nesly v podobném duchu jako předchozí sněmovní volby. ČSSD v těchto volbách pocítila úbytek volební podpory, naopak nově vzniklé hnutí ANO 2011 sklízelo úspěch. KSČM zaznamenala nárůst volební podpory, oproti tomu se propadla ODS (Mikešová 2015: 65).

4.2 Shrnutí volební volatility v České republice na základě vymezeného období

4.2.1 Čistá volební volatilita na agregované úrovni

Jak již bylo zmíněno v předchozím povídání o volatilitě, čistá volební volatilita na agregované úrovni se nejčastěji vyjadřuje pomocí Pedersenova indexu volební volatility. Kombinací klasického konceptu Pedersenova indexu a jeho rozložení na vnitrosystémový a vněsystémový prvek je klíčovým aspektem této podkapitoly. Vnitrosystémová volatilita měla zpočátku zkoumaného období, tj. období od roku 1992, různorodou tendenci. Například ve sněmovních volbách v roce 1996 tento typ volatility narůstal, a naopak v následujících volbách do Poslanecké sněmovny, tedy v roce 1998 klesal, avšak od sněmovních voleb v roce 1998 tento ukazatel zaznamenával postupný nárůst. Tento trend narůstající vnitrosystémové volatility se se sněmovními volbami v letech 2010 a 2013 ustálil, což znamená, že vnitrosystémová volatilita dále nenarůstala. Ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v letech 2010 a 2013 byla zvýšená vnitrosystémová volatilita způsobená nástupem nových stran. Vněsystémová volatilita ve srovnání s vnitrosystémovou volatilitou nezaznamenala tak nepravidelný trend, naopak od sněmovních voleb v roce 1992 stále klesala. Nízká hodnota vněsystémové volatility nám tak mohla napovídat, že ve vymezeném období se dalo hovořit o relativně stabilním stranickém systému. Vněsystémová volatilita, respektive její nízká hodnota nám ukazuje, že v českém stranickém systému se nachází několik stejných stran. Jedná se o strany ODS, ČSSD, KDU-ČSL a KSČM. Výše uvedené se však mění se sněmovními volbami v roce 2010, kdy jsme mohli zaznamenat narůstající hodnoty vněsystémové volatility (Linek 2014: 26–27).

4.2.2 Celková volební volatilita – voličské přesuny na individuální úrovni

O celkové volební volatilitě jsem hovořila v první kapitole této práce, kde mj. uvádím, že celková volební volatilita vychází z dat dotazníkového šetření. Pomocí získání potřebných dat jsme poté schopni zjistit, jaké se uskutečňovaly voličské přesuny na individuální úrovni (Institut politického marketingu 2017). Je důležité podotknout, že data získaná z dotazníkového šetření nemusejí být úplně přesná, tudíž nemusejí odrážet striktní podporu stranám ve volbách. Při interpretaci výsledků voličských přesunů na individuální úrovni vycházím z dat, které shromáždila agentura STEM a Centrum pro výzkum veřejného mínění. S volbami v roce 1992 můžeme spatřovat stabilizaci voličského chování. Jak vyplývá z výše uvedené interpretace volebních přesunů, o stabilním voličském chování se dá mluvit u zhruba poloviny oprávněných voličů. Ve sněmovních volbách v letech 2002 a 2006 však docházelo k úbytku hlasování pro stejné strany jako v předchozích volbách, a tak se o stabilním voličském chování dá hovořit už jen v případě tří pětin oprávněných voličů. S volbami v letech 2010 a 2013 přišel další pokles stability volebního chování. Postupně tedy hovoříme spíše o nestabilitě volebního chování než o stabilitě. Tato nestabilita je jednak dána přesuny volební podpory od jednoho politického subjektu k druhému a jednak také tím, že se účast u voleb mění v neúčast. Pokles oprávněných voličů můžeme zaznamenat již od roku 1998 (Linek 2014: 29–33).

5 Přesuny volební podpory mezi volbami do Poslanecké sněmovny PČR v letech 2013 a 2017

5.1 Charakteristika sněmovních voleb v letech 2013 a 2017

V této podkapitole se zaměřím na pozadí voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v letech 2013 a 2017, konkrétně popíši, jak vypadala předvolební situace, volební kampaně politických subjektů apod. Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2013 byly volbami předčasnými. Po sněmovních volbách v roce 2010 tehdejší prezident Václav Klaus nejmenoval premiérem předsedu vítězné strany, ale jmenoval jako premiéra předsedu druhé nejsilnější strany. Vláda po zdlouhavých jednáních vytvořila vládní koalici v čele s Petrem Nečasem, která se skládala z ODS, TOP 09 a Věcí veřejných. To však nebyla cesta k úspěšné fungující vládě a vláda se začala postupně rozpadat. Dalším faktem, který této rozpadající se vládě nepřidal, byly první přímé volby prezidenta ČR v roce 2013. Vnitropolitická situace byla tak napjatá, že nakonec vyústila k úplnému rozpadu Nečasovy vlády. K podání Nečasovy demise přispěl i skandál ohledně nezákonného sledování některých osob z Nečasova okolí Vojenským obranným zpravodajstvím. Po podání demise vlády jmenoval nově zvolený prezident Miloš Zeman novou vládu v čele s Rusnokem, ta však nezískala důvěru od Poslanecké sněmovny, tudíž vládla v demisi. Poté, co byla novelizována Ústava České republiky, Poslanecká sněmovna využila této novely a prostřednictvím hlasování se rozpustila. Následovalo vyhlášení předčasných voleb (Mikešová 2015: 64–65). Jelikož se jednalo o předčasné volby, politické subjekty neměly příliš času na přípravu volebních kampaní a časový tlak se promítl i do podoby kandidátních listin. Stále ubývající volební podpora dvou doposud nejsilnějších stran, tj. ČSSD a ODS, dala příležitost novým stranám jako bylo například hnutí ANO 2011 a SPOZ. SPOZ vsadila na negativní kampaň vedenou proti bývalé Nečasově vládě a proti tehdejšímu ministru financí Mirku Topolánkovi z TOP 09, nicméně úspěch u voleb nesklidila. Oproti tomu ANO

2011, které vedlo „předstartovací“ kampaň, což byla veliká výhoda, sklidila velký úspěch (Gregor–Macková 2014: 55–58).

Do sněmovních voleb v roce 2013 bylo typické, že ve volebních kampaních se objevovala a dominovala silná socioekonomická témata. Tyto volby však přinesly změnu a politické subjekty zvolily hesla změny, která útočila na již etablované strany. Další typickou charakteristikou pro uvedené volby bylo hledání alternativních řešení. Předčasné volby se nesly v duchu sněmovních voleb v roce 2010 v souvislosti s negativní kampaní, avšak je zapotřebí říci, že v roce 2010 šlo o vzájemné atakování se dvou nejsilnějších stran, nicméně sněmovní volby v roce 2013 by se daly definovat jako volby všech proti všem. Pro české volební kampaně jako takové jsou typické tzv. *outdoorové reklamy*⁹, což se samozřejmě ukázalo i v kampaních těchto voleb. Nesměla chybět i kontaktní kampaň, tedy předvolební mítinky, které byly realizovány většinou kandidujících subjektů. V rámci volební kampaně politické subjekty také hojně využívaly i internet a sociální sítě. Na jejich webových stránkách se například objevovaly speciální sekce zaměřené přímo na volby. Některé politické subjekty využívaly tzv. *mikrostránky*, které využila nejvíce strana TOP 09. Šlo o vytvoření stránky, která se zaměřovala na určité publikum nebo na určitá témata. Co se týče sociálních sítí, v těchto volbách byla snaha o využití sociální sítě s názvem *Twitter*. Různé hashtagy využívala například ODS, ale i TOP 09, která na *Twitteru* zejména prezentovala lídry. *Facebook* je další sociální síť, která byla nástrojem pro volební kampaně. Tato sociální síť je prostředkem politických stran pro komunikaci s voliči a úspěšně ji využívala, stejně jako *Twitter*, TOP 09 a také například KDU-ČSL. Hnutí ANO 2011 v rámci sociální sítě *Facebooku* kladlo důraz na vysokou aktivitu lídrů, tudíž trend personalizace se objevoval nejen ve zpravodajství, ale i v kampani jako takové. V souvislosti se sociálními sítěmi byly sněmovní volby 2013 pokrokové zejména pro KSČM, která si založila profil na *Facebooku* až v tomto období (Gregor–

⁹ Outdoorová reklama je souhrnné označení pro billboardy a plakáty (Gregor–Macková 2014: 61).

Macková 2014: 61–68). Tzv. *endorsement* je další součástí volební kampaně ve sněmovních volbách v roce 2013. „Jedná se o veřejně deklarovanou podporu uznávaných osobností, celebrit nebo zájmových skupin [...] na podporu kandidáta či strany v kampani“ (Institut politického marketingu 2017a).

Volby jako takové a veškeré dění kolem nich jsou nepochybně velkým lákadlem médií. Média zpracovávají a prezentují vše, co se voleb týče a jsou jakýmsi zprostředkovatelem informací mezi politickými subjekty a občany, tudíž mají velký vliv na veřejné mínění. Tyto volby byly výjimečné nejen tím, co jim předcházelo, ale také tím, co se odehrávalo před a během těchto voleb na straně médií (Macková–Hrbková 2014: 75–76). Andrej Babiš, lídr hnutí ANO 2011 a majitel akciové společnosti *Agrofert*, totiž několik měsíců před volbami koupil mediální vydavatelství *MAFRA* (MAFRA, a. s. 2019). Kromě Babišova propojení podnikání a politiky se tak stalo, že *Agrofert, a. s.* a potažmo tedy i Andrej Babiš posílili své pole působnosti na trhu s médii. Tato skutečnost vyvolala několik negativních ohlasů a jako reakci na ně se Babiš písemně zavázal, že nebude zasahovat do článků, které pod vedením společnosti *MAFRA* vycházejí. Nadcházející události však ukázaly, že písemný závazek Babiš nedodrží, což vyvolalo další reakce jak na straně médií, tak na straně veřejnosti.¹⁰ Mimo uvedený „poprask“ ohledně akvizice mediální společnosti *MAFRA* se mediální zprávy nejvíce zabývaly předvolebními průzkumy a kampaněmi. Mediální zprávy se kromě těchto dvou témat zabývaly také programovými body jednotlivých kandidujících subjektů. Nejvíce pozornosti ze strany novinářů tak získala ekonomika. Druhým největším tématem novinářů byla sociální politika, poté se také psalo na téma reformy institucí, zdravotnictví, zahraniční politiky EU, korupce, školství atd. (Macková–Hrbková 2014: 83–85). V předvolebním období nezapomnělo ani televizní ani rozhlasové zpravodajství. V hlavních veřejnoprávních

¹⁰ Dle médií měl Andrej Babiš uskutečnit telefonát, ve kterém si stěžoval na práci redakce Lidových novin (Macková–Hrbková 2014: 76).

médiích se odvíšalo několik předvolebních debat, kde měli lídři stran možnost vyjádřit se k diskutovaným tématům (Macková–Hrbková 2014: 86–87).

Po volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2013 nastala na české politické scéně další nepříjemná situace. Tehdejší předseda vítězné ČSSD Bohuslav Sobotka čelil rozhodnutí předsednictva strany odvolání z vyjednávacího týmu o nové vládě (Kopp–Pfeifferová 2013). Ačkoliv byl stranou vyloučen z vyjednávacího týmu o nové vládě, rozhodl se, že povede jednání o sestavení nové vlády sám a stanovisko o vyloučení z vyjednávacího týmu odmítl (ČTK 2013). ČSSD a ANO 2011 v rámci vyjednávání o sestavení nové vlády složily několik expertních týmů, které měly za úkol hledat programové shody a neshody mezi uvedenými stranami (ČTK 2013a). Největším problémem ve vyjednávání s potencionálními koaličními partnery byly rozdílné názory například v oblasti daní, rozpočtu a církevních restitucí. I přes výše uvedenou situaci byl téměř měsíc po volbách Bohuslav Sobotka pověřen sestavením nové vlády prezidentem České republiky (Novák 2013). Od předčasných sněmovních voleb do jmenování nové vlády prezidentem ČR uplynulo devadesát pět dní a byla vytvořena vládní koalice složená z ČSSD, ANO 2011 a KDU–ČSL (Kopecký–Jiříčka 2014). Několik měsíců před dalšími parlamentními volbami nastala vládní krize. Krizi vyvolala kauza ohledně korunových dluhopisů firmy *Agrofert* (Menšík 2017). Bohuslav Sobotka chtěl tuto kauzu vyřešit odvoláním Andreje Babiše z funkce ministerstva financí, nicméně prezident Miloš Zeman tento návrh odložil (LIDOVKY.cz 2017). V návaznosti na návrh na odvolání tehdejšího ministra financí Andreje Babiše změnil Sobotka svůj názor a chtěl podat demisi celé vlády (Bartoníček–Nepřašová–Tópek 2017). Své rozhodnutí však po pár dnech opět změnil a rozhodl se, že demisi nepodá hlavně z důvodu, že si prezident Miloš Zeman vykládá Ústavu tak, že by měl odejít jen premiér nikoli padnout celá vláda (LIDOVKY 2017a). Z důvodu prezidentova odložení návrhu na odvolání Babiše z funkce ministra financí se Sobotka rozhodl připravit s ústavními experty kompetenční žalobu pro případ, kdyby prezident nadále návrh k projednání odkládal (Nerad

2017). Prezident Miloš Zeman nakonec Sobotkův návrh přijal a odvolal Andreje Babiše z funkce ministra financí. Na jeho post jmenoval prezident Ivana Pilného (Bartoníček 2017). Jmenováním Pilného na post ministra financí vládní krize skončila (ČTK 2017).

V říjnu roku 2017 se konaly parlamentní volby a kampaň odstartovala již v době vládní krize. Poprvé se politické subjekty musely vypořádat s rozhodnutím vlády o maximální možné finanční náročnosti volební kampaně. Maximální částka, kterou mohou politické subjekty vynaložit na předvolební kampaň, je 90 milionů korun. Tento fakt spíše omezí větší politické subjekty (Novotná 2017). Pro předvolební kampaň těchto sněmovních voleb byly typické předvolební spoty. ČSSD vsadila na svého lídra Lubomíra Zaorálka a vytvořila volební spot s mottem „Na každém z nás záleží“. V tomto krátkém videu se Lubomír Zaorálek věnuje zejména zajištění lepších pracovních podmínek s důrazem na kvalitnější finanční ohodnocení. Dále ve spotu hovoří o tématu zdravotnictví, tedy o péči, která má být dostupná všem a završuje ho tématem zvyšování starobních důchodů a zajištění důstojného stáří pro české důchodce. Ve druhém předvolebním spotu pak Lubomír Zaorálek vystoupil s mottem „Život je prý jako bonboniéra. Nikdy nevíš, co si vytáhneš“. Jako první je v tomto spotu zmíněno vzdělání, které by mělo být stejně jako zdravotní péče, dostupné pro všechny. Ve spotu znovu zaznělo motto z předchozího videa a také je opět zmíněna problematika mezd. Na závěr tohoto spotu míří Zaorálek proti Babišovi a koblíhám, které rozdával v rámci kampaně. Oproti ČSSD hnutí ANO 2011 zvolilo poněkud jednodušší a kratší formu spotu, ve kterém ústřední roli hraje Andrej Babiš. Poukazuje na to, že je potřeba přejít k opravdovým činům, nikoli jen slibovat. Zároveň nabádá voliče k tomu, aby šli volit, protože bez voličů a jejich podpory se nic nezmění. TOP 09 v prvním volebním videu zvolila jako ústřední politickou osobnost Karla Schwarzenberga a komika Petra Čtvrtníčka. Schwarzenberg ve volebním spotu zdůrazňuje, že je nejdůležitější právo a demokracie a završuje ho mottem „my neuhneme“. V druhém volebním videu je opět komik Čtvrtníček společně s Mirkem

Kalouskem. Kalousek ve spotu vyzívá voliče k tomu, aby šli k volbám. KSČM ve volebním spotu zmiňuje, že přináší svým voličům světový mír, spravedlnost, bezpečnost v ČR a klidný a spokojený život. Hned na začátku videa jsou titulky, které uvádí, že místo vynaložení finančních prostředků na předvolební prezentaci podpořila Nemocnici na Bulovce a Mobilnímu hospicu Strom Života v Novém Jičíně. ODS ve svém volebním spotu ukázala osobnost Petra Fialy a hlavním mottem bylo „můžete se spolehnout“. Fiala slibuje voličům snížení daní, zvýšení příjmů a také například konec zbytečné byrokracie. Česká pirátská strana zvolila do svých volebních spotů Ivana Bartoše. V prvním videu složila krátkou písničku, ve které poukazuje na velké byrokratické zatížení. Ve druhém spotu, který je taktéž písničkou, Bartoš označuje ostatní politiky jako zloděje a objevuje se zde míření proti A. Babišovi a kauze *Čapí hnízdo*. KDU-ČSL ve volebním videu představuje pomocí předsedy strany Pavla Bělobrádka vizi České republiky a klade důraz na bezpečnost, rodinu, vědu, vzdělání a inovace. Volební spot je završen textem „volte zodpovědně“. SPD měla dva předvolební spoty, přičemž v prvním z nich se zaměřuje na vyzdvižení nebezpečí islamizace a imigrace. Druhý volební spot se nese v podobném duchu a opět je zmíněno téma nezvládnuté imigrace, nicméně se také objevuje téma zvýšení důchodů, zavedení bezúročných novomanželských půjček, hmotné odpovědnosti politiků apod. (Active Radio, a. s. 2019). Starostové a nezávislí měli také svůj volební klip, ve kterém zmiňovali vzdělání a v souvislosti s tím i problematiku finančního ohodnocení učitelů. Dále je ve volebním spotu uvedeno téma dopravní infrastruktury a je zde kladen důraz na to, že stát má sloužit, nikoli překážet (Youtube 2017).

Mezi důležitá témata, na kterých se více či méně shodovaly všechny politické subjekty, patří například školství. Konkrétně se jedná o větší vynaložení finančních prostředků na vzdělávání a zvýšení platů učitelům (Vydavatelství Referendum, s. r. o. 2019a). Další témata vyplývají i z výše uvedených volebních spotů. Převážně se jednalo o téma daní, zdravotní péče, vzdělání, starobních důchodů, nadbytečné

byrokracie apod. Pro volební kampaň byly typické spíše hesla než ucelené programy (Erhart–Bumba 2017).

5.2 Výsledky voleb do PS PČR 2013 a 2017

V této podkapitole se zaměřím na výsledky voleb do PS PČR v letech 2013 a 2017, konkrétně uvedu počet získaných hlasů v procentech u jednotlivých politických subjektů na celostátní úrovni. U obou sledovaných voleb jsou uvedené celkové výsledky u prvních deseti stran. Dále uvedu volební účast taktéž na celostátní úrovni, uvedu, které subjekty postoupily do skrutinia a u každého politického subjektu uvedu počet získaných mandátů. Následně volby mezi sebou porovnám a v následující podkapitole interpretuji přesuny volební podpory. U přesunů volební podpory se zaměřím kromě interpretace i na důvody vzniklých přesunů. Parlamentní volby v ČR v roce 2013 se uskutečnily ve dnech 25. 10. a 26. 10. 2013 s celkovou volební účastí 59, 48 % (Český statistický úřad 2019a) V těchto volbách zvítězila ČSSD s celkovým počtem platných hlasů 20, 45 %. Druhé bylo ANO 2011, které získalo 18, 65 % hlasů, za ním se umístila KSČM se 14, 91 % hlasů. Čtvrté místo obsadila TOP 09 a získala 11, 99 % hlasů. ODS patřilo v těchto volbách páté místo a získala 7, 72 % hlasů. Šesté místo obsadila strana Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury s 6, 88 % hlasů. Velmi těsně za Úsvitem skončila KDU-ČSL se ziskem 6, 78 % hlasů. Straně zelených patřilo osmé místo se ziskem 3, 19 % hlasů. Na devátém místě byla Česká pirátská strana s 2, 66 % a na desátém místě Strana svobodných občanů se ziskem 2, 46 % (Český statistický úřad 2019b). Do skrutinia v parlamentních volbách v roce 2013 postoupily tyto politické subjekty: ČSSD, ANO 2011, KSČM, TOP 09, ODS, Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury a KDU-ČSL (Český statistický úřad 2019c). V rámci České republiky ČSSD získala 50 mandátů, ANO 2011 získalo 47 mandátů, KSČM získala 33 mandátů, TOP 09 získala 26 mandátů, ODS získala 16 mandátů, KDU – ČSL získala 14 mandátů a Úsvit získal taktéž 14 mandátů (Český statistický úřad 2019d).

Parlamentní volby v ČR v roce 2017 se konaly ve dnech 20. 10. a 21. 10. 2017 a celková volební účast čítala 60, 84 % (Český statistický úřad 2019e). S velkým náskokem v těchto volbách zvítězilo hnutí ANO 2011 se ziskem 29, 64 % hlasů. Na druhém místě se umístila ODS s celkovým počtem hlasů 11, 32 %. Třetí místo získala Česká pirátská strana s 10, 79 % hlasů. Za ní skončila SPD se ziskem 10, 64 % hlasů. Páté místo patřilo KSČM, která získala 7, 76 % hlasů. Na šestém místě byla ČSSD se ziskem 7, 27 % hlasů. Sedmé místo obsadila KDU-ČSL, která získala 5, 80 % hlasů. Na osmém místě se umístila TOP 09 s 5, 31 % hlasů. Deváté místo získali Starostové a nezávislí s 5, 18 % hlasů a desáté místo pak patřilo Straně svobodných občanů, která získala 1, 56 % hlasů (Český statistický úřad 2019f). Do skrutinia postoupily tyto strany – ANO 2011, ODS, Česká pirátská strana, SPD, KSČM, ČSSD, KDU-ČSL, TOP 09 a Starostové a nezávislí (Český statistický úřad 2019g). ANO 2011 získalo 78 mandátů, ODS získala 25 mandátů, Česká pirátská strana a SPD získaly 22 mandátů, KSČM získala 15 mandátů, ČSSD získala 15 mandátů, KDU-ČSL získala 10 mandátů, TOP 09 získala 7 mandátů a Starostové a nezávislí získali 6 mandátů (Český statistický úřad 2019h). V porovnání s parlamentními volbami v roce 2013 se volební účast v roce 2017 zvýšila o 1, 36 %. V roce 2013 postoupilo do skrutinia 7 politických subjektů, a naopak v roce 2017 se tento počet navýšil na 9 politických subjektů. Jak si můžeme všimnout, v parlamentních volbách v roce 2017 přibyly některé politické subjekty. Z těch, co postoupily do skrutinia se jedná například o SPD a o Starosty a nezávislé, naopak důsledkem vzniku SPD se ve volbách v roce 2017 neobjevuje Úsvit přímé demokracie.

5.3 Interpretace přesunů volební podpory mezi volbami do PS PČR v letech 2013 a 2017

Od parlamentních voleb v roce 2010 můžeme hovořit o českém stranickém systému jako o poměrně nestabilním a fragmentovaném systému, který se vyznačuje značnou volební volatilitou (Haughton–Havlík–Deegan-Krause 2017). Parlamentní volby v roce 2017 proto nebyly žádnou výjimkou, a i v těchto volbách můžeme zaznamenat hojně přesuny volební podpory.

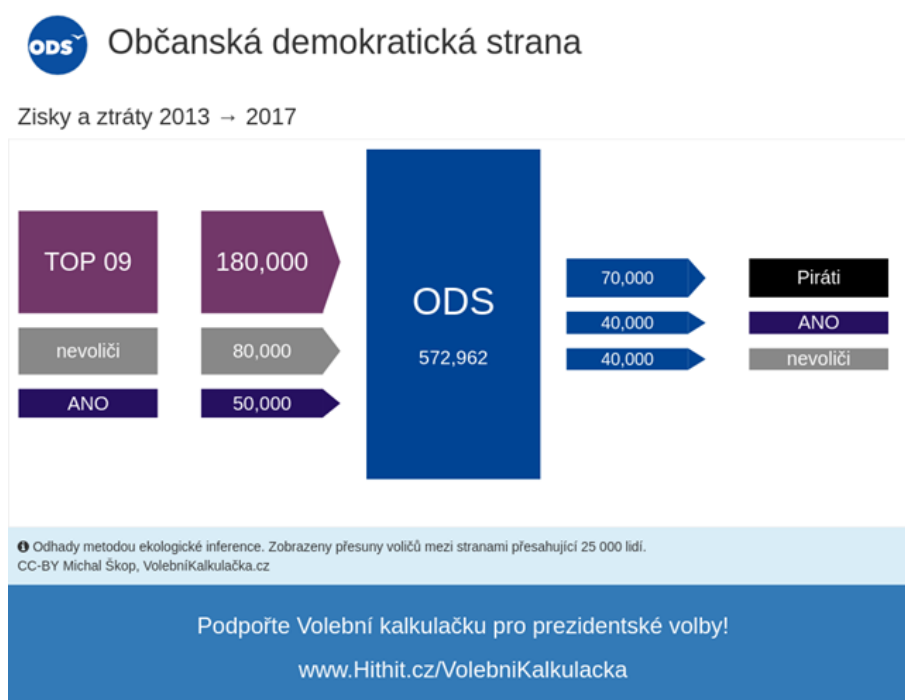

Schéma č. 1¹¹ ukazuje přesuny volební podpory mezi parlamentními volbami v letech 2013 a 2017 v případě ODS. Vlevo je znázorněný nárůst voličů směřující od jiných stran, a naopak vpravo jsou znázorněné úbytky volební podpory směrem k jiným stranám. ODS v roce 2017 získala o téměř 200 tisíc hlasů více než ve volbách v roce 2013. Nejpočetnější voličská skupina přešla od strany TOP 09, konkrétně se jednalo o 180 tisíc voličů. Dále přešlo k ODS 50 tisíc voličů hnutí ANO 2011. Počet nevoličů, kteří se rozhodli podpořit ODS ve volbách, čítal 80 tisíc. Největší voličskou ztrátou, kterou utrpělo ODS, bylo v případě Pirátů, tzn.,

¹¹ Dostupné na: <https://skop.eu/post/zisky-a-ztraty-volicu-2013-2017/>; ověřeno k 28. 4. 2019

že od ODS přešlo k Pirátům 70 tisíc voličů. ODS také opustilo 40 tisíc voličů a vyjádřilo podporu hnutí ANO 2011. V roce 2017 byl počet nevoličů 40 tisíc. V souvislosti s výše uvedeným můžeme deklarovat, že reálně byli schopni přebrat voliče ODS jen Piráti, protože při srovnání nárůstu a úbytku volební podpory u ANO 2011 zjistíme, že se liší jen nepatrně.

ODS jakožto jedna z tradičních politických stran České republiky zaznamenávala od roku 2010 spíše neúspěchy. Ztráta volební podpory byla jednak dána nástupem nových politických subjektů a jednak také politickou situací. Nečasova vláda se rozpadla a ODS se začala ubírat jiným směrem, než je její pravicové umístění na levo-pravé ose (Mikešová 2015: 64). Parlamentní volby v roce 2013 se nesly v duchu opětovného ubývání volební podpory ODS. Po zvolení Petra Fialy předsedou ODS se konal sjezd, na kterém byly deklarovány základní body pro rehabilitaci ODS jako pravicové strany (Dostál 2014). Na postu předsedy ODS se povedlo Fialovi postupně získat zpět důvěryhodnost této tradiční strany. To je důvod, proč se 180 tisíc voličů přesunulo od TOP 09 k ODS. TOP 09 je taktéž pravicová strana a jelikož voliči, kteří se identifikují s pravicí měli na výběr volit buď propadající se ODS nebo TOP 09, zaznamenali rehabilitaci ODS, svou preferenci přesunuli k ODS. ODS také dokázala přimět 80 tisíc voličů, aby šlo volit. I tento fakt dokládá, že se strana postupně vzpamatovává a opět upevňuje své postavení. Jelikož ODS také ztrácela, je na místě podotknout, že největší ztráty zaznamenala ve prospěch Pirátů. Piráti dle průzkumu veřejného mínění měli vysoce mobilizační výrok v rámci kampaně. Jednalo se o výrok „Pusťte nás na ně!“, který velice efektivně přiměl mobilizovat voliče.¹² V případě přesunu voličů od ODS k ANO se jedná taktéž o to, že hnutí ANO užilo efektivní mobilizační výrok v kampani, tedy „Bojovat za schopné a pracovité. A NEBLÁBOLIT!“ (Active Radio, a. s. 2019). Přesun voličů od ODS k ANO byl také dán tím, že v kampaních se bezprostředně před volbami řešila politika jako taková, tudíž šly stranou témata voleb, a to se ODS jakožto tradiční strany negativně dotklo

¹² viz Příloha č. 1

(Šafaříková 2017). Mezi voliče, kteří se rozhodli tuto stranu nevolit v posledních parlamentních volbách patří ti, kteří kladou důraz na předchozí činnost daného politického subjektu. ODS ve svých programech v minulých letech slibovala například snížení daní, nicméně daně se naopak navýšily.

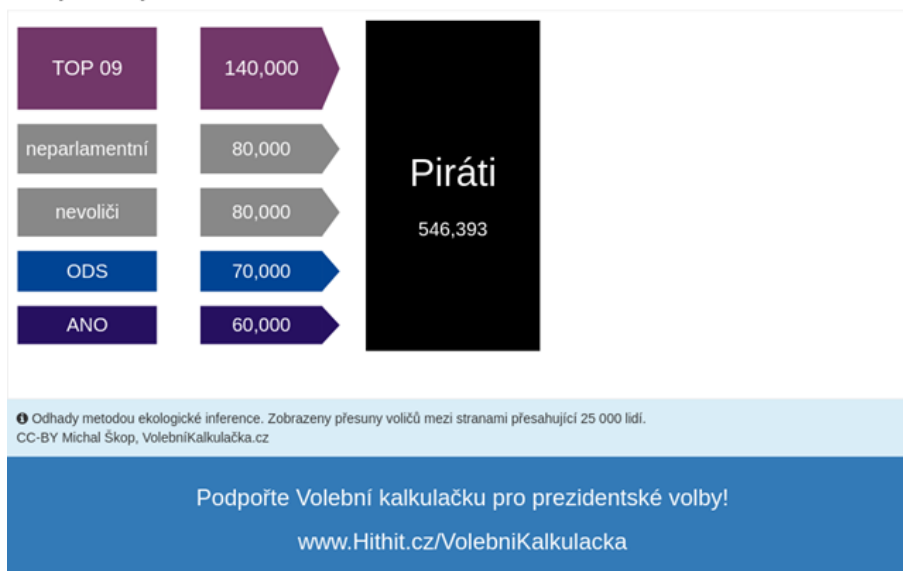
Na volební podporu kromě výše uvedeného má vliv i věk voliče. Dle průzkumu veřejného mínění, který provedla společnost MEDIAN, s. r. o.¹³, je nejpočetnější voličskou skupinou ODS věková kategorie 18-34 let. Každým rokem se tato věková kategorie rozrůstá, jelikož roste počet oprávněných voličů vlivem dosažení plnoletosti voličů. Toto je další možný faktor, který straně ODS přinesl podporu. Kromě věkové kategorie je také důležité vzdělání. ODS cílila na vzdělanější voliče, což se ukázalo dle průzkumu veřejného mínění¹⁴ jako efektivní. Většina voličů, kteří podpořili ODS ve volbách dosáhli středoškolského či vysokoškolského stupně vzdělání. Poslední aspekt určující rozhodování voličů, který u ODS zmíním, je typ práce. Průzkum veřejného mínění společnosti MEDIAN, s. r. o.¹⁵ prokázal, že ODS podpořili spíše voliči s nemanuálním zaměstnáním. Aspekt typu zaměstnání se tudíž váže ke vzdělání.

¹³ viz Příloha č. 2

¹⁴ viz Příloha č. 3

¹⁵ viz Příloha č. 4

Zisky a ztráty 2013 → 2017

Na schématu č. 2¹⁶ vidíme situaci Pirátů, která se od předchozí liší tím, že nezaznamenává žádné ztráty. Piráti tak od roku 2013 výrazně posílili svou pozici. 140 tisíc voličů přešlo od TOP 09 k Pirátům. Piráti dále získali podporu od 80 tisíců voličů neparlamentních stran a mobilizovali stejný počet nevoličů. Piráti dokázali získat také 70 tisíc voličů ODS a 60 tisíc voličů hnutí ANO 2011. Od založení této politické strany se poprvé v roce 2017 dostali Piráti do skrutinia a získali ve srovnání s předchozími volbami o cca 8 % hlasů více.

Jak bylo zmíněno u případu ODS, strana Piráti ve své předvolební kampani použila vysoce mobilizační výrok¹⁷. Ve volebním spotu poukazuje především na kauzy politických osobností, jako je Andrej Babiš, Petr Nečas, Jana Nečasová (dříve Nagyová) apod. To reflektuje příliv voličů z jednotlivých politických subjektů. V případě ANO se jedná o zmínění kauzy *Čapí hnízdo*. U ODS naráží volební spot

¹⁶ Dostupné na: <https://skop.eu/post/zisky-a-ztraty-volicu-2013-2017/>; ověřeno k 28. 4. 2019

¹⁷ viz Příloha č. 1

na osobnost Petra Nečase a jeho manželky a kauzu v souvislosti s OKD (Active Radio, a. s. 2019). Podle průzkumu veřejného mínění se podstatná většina voličů Pirátů pohybuje ve věku 18-34 let¹⁸. To stejně jako u ODS znamená neustále narůstající počet oprávněných voličů. Mimo to strana oslovila voliče, pro které je důležitá změna politiky či její oživení, protože v rámci své předvolební kampaně slibovala tuto změnu. Průzkum veřejného mínění ukazuje, že právě téma oživení politiky a její změna patří mezi hlavní faktory výběru strany¹⁹. I zde, stejně jako u ODS, se objevuje přímá úměra vzdělanosti a typu zaměstnání. Piráty totiž podpořili hlavně středoškolsky či vysokoškolsky vzdělaní²⁰ a manuálně nepracující lidé²¹. Z řad nevoličů z minulých let dokázali Piráti mobilizovat svým výrokem „Pust’te nás na ně!“ 80 tisíc občanů. Největší příliv voličů Piráti zaznamenali od strany TOP 09. Je to dáno především tím, že oba tyto politické subjekty mají stejnou voličskou základnu, což jsou hlavně mladí, vzdělaní a liberální voliči, tudíž v tomto případě jde o to, nakolik dané strany voliče zaujmou.

¹⁸ viz Příloha č. 2

¹⁹ viz Příloha č. 5

²⁰ viz Příloha č. 3

²¹ viz Příloha č. 4

Zisky a ztráty 2013 → 2017

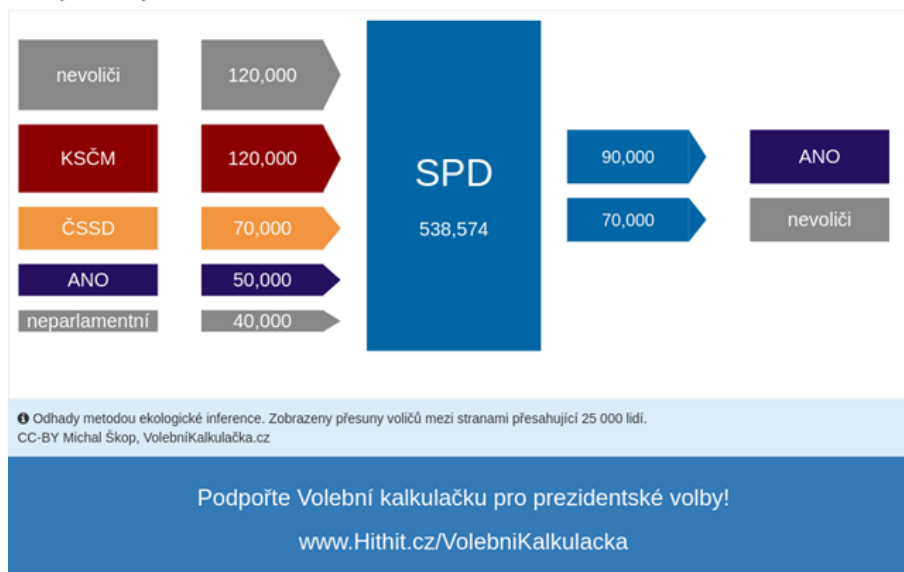

Schéma č. 3²² ukazuje zisky a ztráty mezi sledovanými volbami v případě SPD, která v roce 2017 zaznamenala více zisků než ztrát. SPD získala 120 tisíc voličů KSČM, přičemž stejný počet nevůli se rozhodlo, že SPD podpoří a půjde volit. Významné zisky také zaznamenala SPD od voličů ČSSD, konkrétně se jednalo o 70 tisíc voličů. Další voličské přesuny k SPD můžeme spatřovat u hnutí ANO 2011, kdy 50 tisíc voličů opustilo toto hnutí ve prospěch SPD a také 40 tisíc voličů neparlamentních stran přešlo k SPD. SPD ztratila ve prospěch hnutí ANO 2011 90 tisíc voličů a 70 tisíc voličů, kteří nešli volit.

SPD se otevřeně hlásí k vlastenectví a lásce ke svému národu (Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura 2019). Z toho do značné míry vyplývá i zaměření předvolebních spotů, které předkládaly rostoucí uprchlickou krizi, problematiku islámu a teroristické útoky (Active Radio, a. s. 2019). Předvolební výrok „Ne Islámu, Ne Terorismu!“ měl vysoce mobilizační efekt²³, což znamená, že přesun volební podpory směrem k SPD byl zapříčiněn právě v té době velice aktuálním a

²² Dostupné na: <https://skop.eu/post/zisky-a-ztraty-volicu-2013-2017/>; ověřeno k 28. 4. 2019

²³ viz Příloha č. 1

diskutovaným tématem nutnosti přijmout uprchlíky do své země podle kvót Evropské unie. Dále přesun volební podpory souvisí s rozmachem teroristických útoků a s rozmachem islámu. Tato problematika byla médií znázorňována velice často a SPD tak mohla těžit z mediálně zprostředkovaného strachu z terorismu a obrovského přílivu uprchlíků. Proto SPD dokázala mobilizovat 120 tisíc nevoličů, aby v roce 2017 přišli k volbám a podpořili stranu, která nechce ve své zemi nespočet uprchlíků a chce aktivně bojovat proti terorismu. V souvislosti s kvótami stanovenými ze strany EU přišla SPD s prosazováním referenda o vystoupení z Evropské unie (Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura 2019a). V rámci přesunů SPD zde vidíme, že se opět voliči přesouvali od tradičních stran k nově vzniklé populistické straně. Podle průzkumu veřejného mínění je nejdůležitějším faktorem při výběru daného politického subjektu pocitovost a morálka kandidátů²⁴. Tomio Okamura užívá jednoduchý jazyk, nestrání se lidem a dokáže s nimi diskutovat, což se lidem zalíbilo a rozhodli se tuto stranu podpořit. Z jeho lidového vystupování vyplývá i faktor vzdělání a typu zaměstnání. U SPD totiž převažují voliči se základním či středoškolským vzděláním bez maturity a manuálně pracující.²⁵ Méně vzdělaní lidé tak lépe rozumí Okamurově výrokům než výrokům politiků, kteří používají odbornější výklad. Věková kategorie voličů SPD dle průzkumu není nijak ostře vymezená.²⁶ SPD má v rámci věkové kategorie poměrně vyrovnaně rozprostřené voliče od 18 let do 60 let a více, což je značná výhoda. Průzkum veřejného mínění také ukázal, že migrace je jedno z hlavních témat, která by se měla dle občanů diskutovat a o něž je zájem, což znamenalo opět další příliv voličů.²⁷

²⁴ viz Příloha č. 5

²⁵ viz Příloha č. 3 a Příloha č. 4

²⁶ viz Příloha č. 2

²⁷ viz Příloha č. 6

Zisky a ztráty 2013 → 2017

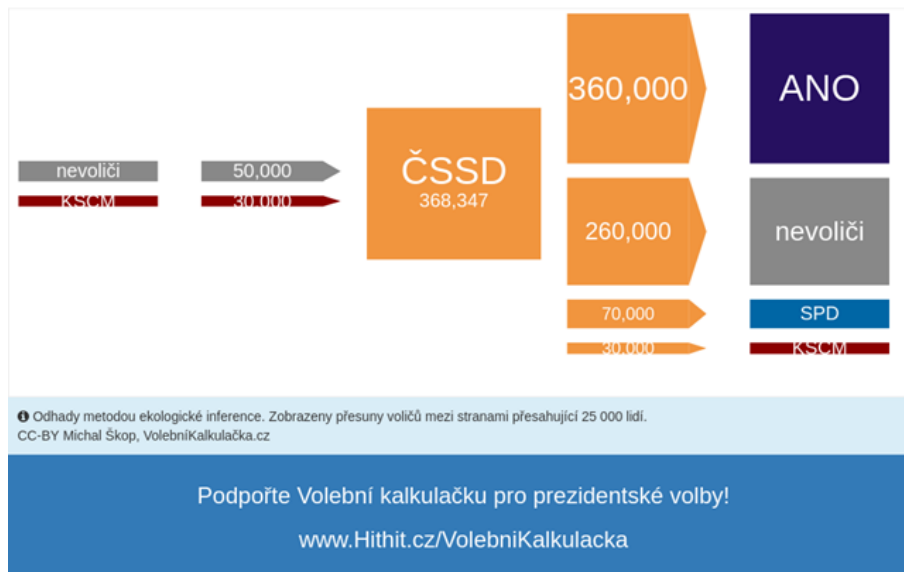

Schéma č. 4²⁸ znázorňuje voličské přesuny ČSSD, která ve volbách v roce 2017 utrpěla značné ztráty voličů. Od voleb 2013, kdy ČSSD byla vítězem, ztratila zhruba 13 % hlasů. V posledních parlamentních volbách dokázala ČSSD přebrat voliče jen KSČM a jednalo se o 30 tisíc voličů a současně byla schopná mobilizovat 50 tisíc voličů. Strana ztrát je v porovnání se ziskovou stranou mnohem četnější. Nejvíce voličů, tedy 360 tisíc, ČSSD opustilo ve prospěch hnutí ANO 2011. Počet nevoličů se pohyboval na 260 tisících. 70 tisíc voličů sociálních demokratů se rozhodlo, že v roce 2017 podpoří stranu SPD. Poslední ztráta pak byla ve prospěch KSČM, kdy ČSSD opustilo 30 tisíc voličů. Z toho vyplývá, že v souvislosti s KSČM byla ČSSD na nule, jelikož zisky a ztráty v rámci KSČM byly úplně stejné.

²⁸ Dostupné na: <https://skop.eu/post/zisky-a-ztraty-volicu-2013-2017/>; ověřeno k 28. 4. 2019

ČSSD tyto četné voličské ztráty utrpěla z několika důvodů. Prvním důvodem je výše zmíněná vládní krize, která negativně ovlivnila preference voličů ČSSD. Jelikož se vládní krize odehrávala v souvislosti s korunovými dluhopisy Babišova *Agrofertu* a Sobotkovým apelem na jeho odvolání z postu ministra financí, největší voličské ztráty ČSSD utrpěla ve prospěch ANO 2011 (Menšík 2017). ČSSD přišla o své voliče také kvůli kauze *Lithium*, v rámci které ji ANO 2011 označilo jako někoho, kdo chce ukrást národní bohatství (Šafaříková 2017). S kauzou a vládní krizí souvisí i velký nárůst občanů, kteří se rozhodli tuto stranu nevolit. ČSSD je stejně jako ODS strana tradiční, a proto pokles volební podpory souvisí také s tím, že nebyla diskutována v závěru kampaní témata, ale politika jako taková (Šafaříková 2017). ČSSD také dle průzkumu veřejného mínění selhala v mobilizaci voličů, protože předvolební výrok „Když bohatne země, musí bohatnout i lidé“ nedokázal přimět voliče k podpoře této strany.²⁹ Pro své voliče ČSSD nevystupovala jako vnitrostranicky stabilní, což opět souviselo s tehdejšími předsedou Bohuslavem Sobotkou, kterého mj. chtěla vyloučit strana z vyjednávacího týmu o nové vládě (Kopp–Pfeifferová 2013). Další negativum této strany je neplnění slibů a jestliže volební volatilitu zapříčiňují samotné strany a jejich chování, pak je zde jasný úbytek volební podpory a přesun voličů k jiné straně (Sergiu 2012: 1).

Faktor věku je pro ČSSD důležitým, jelikož nejvíce jejích voličů se nachází ve věkové kategorii 60 let a více, stejně jako u ANO 2011.³⁰ Tudíž voličské ztráty ČSSD ve prospěch ANO 2011 jsou četné i kvůli úbytku nejpočetnější voličské skupiny. Podobně je na tom ČSSD a hnutí ANO 2011 v souvislosti s faktorem vzdělání a typu zaměstnání. Obě strany nejvíce podporují pracovně neaktivní lidé se základním či středoškolským vzděláním bez maturity.³¹ To znamená, že při

²⁹ viz Příloha č. 1

³⁰ viz Příloha č. 2

³¹ viz Příloha č. 3 a Příloha č. 4

výběru podpory jiné strany dle faktorů, které ovlivňují volební chování, je voličům nejbližší ANO 2011.

Schéma č. 5³² vyjadřuje voličské přesuny strany TOP 09. Tato strana dokázala přesvědčit 80 tisíc nevoličů, aby ji podpořili ve volbách v roce 2017. TOP 09 však dále zaznamenala jen ztráty. Sto osmdesát tisíc voličů TOP 09 volilo v roce 2017 ODS. Dalších 140 tisíc vyjádřilo podporu Pirátům, poté 50 tisíc voličů se z TOP 09 přesunulo ke Starostům a nezávislým a 30 tisíc voličů se rozhodlo vyjádřit podporu neparlamentním stranám. Souhrnně lze tedy říci, že i TOP 09 oproti předchozím volbám trátila.

Příčin ztráty volební podpory TOP 09 je několik. Svůj podíl na úbytku volební podpory mají média jakožto jeden z hlavních faktorů ovlivňující volební rozhodování (Wettstein–Wirth 2017: 266–267). V některých veřejnoprávních médiích byla TOP 09 zvýhodňovaná, což ve výsledku nemělo pozitivní efekt na

³² Dostupné na: <https://skop.eu/post/zisky-a-ztraty-volicu-2013-2017/>; ověřeno k 28. 4. 2019

voliče (Zahradnická 2017). Dalším faktorem, který ovlivňuje voličské rozhodování a souvisí s přesunem volební podpory jsou diskutovaná témata v rámci kampaně. TOP 09 je proevropská strana a prosazuje mj. zavedení eura v České republice (Gruber 2017). Podle průzkumu veřejného mínění však toto téma patří mezi nejméně důležitá témata, která by se dle voličů měla diskutovat.³³ Pro TOP 09 je nejdůležitějším faktorem rozhodování voličů typ zaměstnání. TOP 09 má největší podporu od nemanuálně pracujících.³⁴ Co se týče faktoru věku, TOP 09 má největší podporu v rámci věkové kategorie 35-59 let. Zanedbatelná také není věková kategorie 18-34 let, nicméně oproti jiným stranám není tato věková kategorie u TOP 09 tak výrazná.³⁵ V souvislosti s faktorem vzdělání má TOP 09 podporu jak u občanů s nižším vzděláním, tak u občanů s vyšším vzděláním. Přesun volební podpory TOP 09 souvisí i s tehdejšími předsedou této strany Miroslavem Kalouskem. V průzkumu veřejného mínění, který provedlo v září 2017 Centrum pro výzkum veřejného mínění bylo zjištěno, že nedůvěra občanů v Miroslava Kalouska rapidně vzrostla (Červenka 2017: 2). Podíl na tom mají i kauzy, které podrobně zpracoval Nadační fond proti korupci (Nadační fond proti korupci 2019). Jelikož jednou z příčin přesunu volební podpory je právě samotná politická strana a její vnímání a vystupování, je zřejmé, že tyto okolnosti měly vliv na voliče a jejich rozhodování (Sergiu 2012: 1).

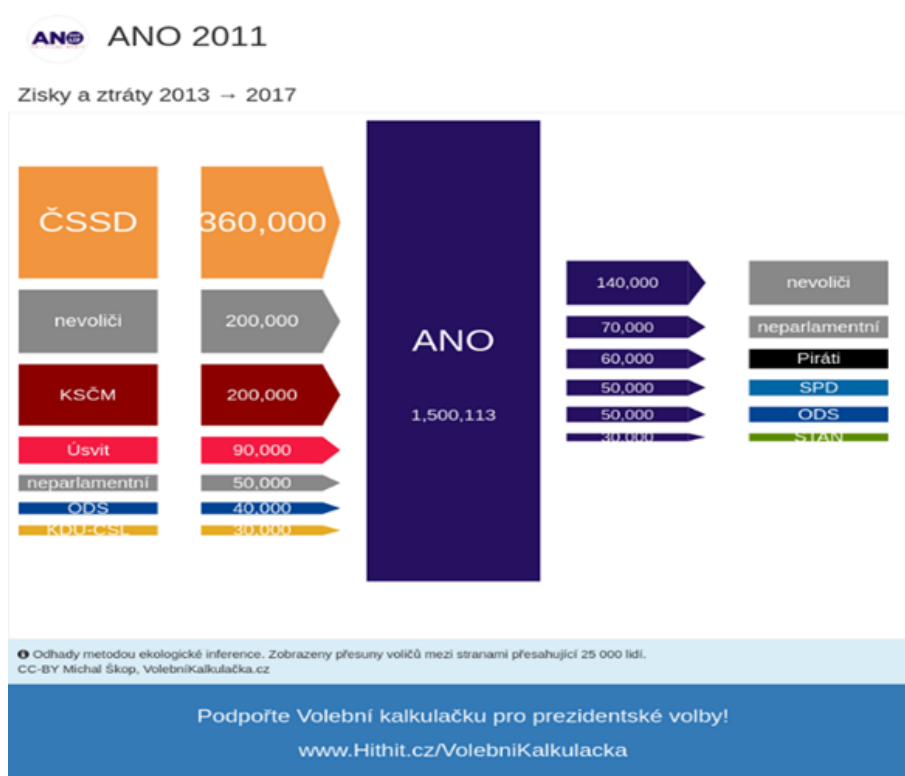
Největší přesun voličů od TOP 09 je zaznamenán ve prospěch ODS. Jak bylo řečeno u interpretace přesunů volební podpory strany ODS, TOP 09 je stejně jako ODS pravicová strana a pravicově smýšlející voliči mají defacto na výběr z těchto dvou stran. TOP 09 svými názory, postoji k určitým tématům jako je například euro a svými zástupci neposkytla příliš lukrativní nabídku oprávněným voličům, tudíž v rámci probíhající rehabilitace ODS jakožto pravicové strany se rozhodli voliči raději podpořit ODS než TOP 09, která tehdy měla v čele osobnost, jejíž minulost nemálo poznamenala stranické preference. Druhý největší přesun se

³³ viz Příloha č. 6

³⁴ viz Příloha č. 4

³⁵ viz Příloha č. 2

odehrál od TOP 09 směrem k Pirátům. Důvod tohoto přesunu byl objasněn u interpretace přesunů volební podpory Pirátů. Obě strany mají stejnou voličskou základnu a záleží jen na aktuální nabídce voličům a vystupování stran. I přes uvedené ztráty TOP 09 dokázala přimět 80 tisíc nevoličů, aby v parlamentních volbách 2017 volili tuto stranu. V zisku nevoličů TOP 09 pomohl její předvolební výrok „nEUhneme“, který dokázal velice efektivně mobilizovat voliče.³⁶

Ve schématu č. 6³⁷ jsou znázorněné zisky a ztráty voličů hnutí ANO 2011. Zhruba jednu třetinu milionu voličů hnutí ANO 2011 získalo na úkor ČSSD. Velice početná skupina nevoličů, tedy 200 tisíc, se rozhodla v roce 2017, že půjde k volbám a podpoří hnutí ANO 2011. Dalších 200 tisíc voličů získalo toto hnutí

³⁶ viz Příloha č. 1

³⁷ Dostupné na: <https://skop.eu/post/zisky-a-ztraty-volicu-2013-2017/>; ověřeno k 28. 4. 2019

z řad voličů KSČM. ANO dokázalo přilákat i 90 tisíc voličů tehdejšího Úsvitu, 40 tisíc voličů ODS a 30 tisíc voličů KDU-ČSL. Hnutí ANO 2011 také podpořilo 50 tisíc voličů neparlamentních stran. V roce 2017 toto hnutí nevolilo 140 tisíc voličů. 70 tisíc voličů ANO 2011 volilo ve volbách 2017 neparlamentní strany. Od hnutí odešlo 60 tisíc voličů k Pirátům, 50 tisíc voličů k SPD, dalších 50 tisíc k ODS a 30 tisíc voličů podpořilo Starosty a nezávislé. I přesto, že hnutí ANO ztratilo zhruba 400 tisíc hlasů, znamenaly parlamentní volby v roce 2017 jasné vítězství tohoto hnutí, protože na druhou stranu dokázalo získat cca 970 tisíc voličů, kteří v předchozích volbách podpořili jinou stranu či volit nešli.

Z výše uvedeného popisu vyplývá, že pro ANO 2011 byl důležitý zisk voličů ČSSD. Přesun volební podpory od ČSSD k ANO 2011 je popsán v rámci interpretace volebních přesunů strany ČSSD. ANO 2011 získalo voliče ČSSD kvůli dobře zvládnutému zakončení kampaně. Zejména se jednalo o váhající voliče, kteří se k ANO 2011 přiklonili v souvislosti se zmíněnou kauzou *Lithium* (Šafaříková 2017). Další důvod přesunu volební podpory souvisí s faktorem věku jakožto důležitou determinantou pro utváření volebních preferencí (Dassonneville 2016: 137–140). ANO 2011 cílí na voliče starší věkové kategorie, stejně jako ČSSD, tzn., že nejpočetnější skupina voličů dle průzkumu veřejného mínění je věková kategorie 60 let a více.³⁸ Jelikož ANO 2011 použilo v předvolební kampani velice účinný výrok „Bojovat za schopné a pracovité. A NEBLÁBOLIT!“ dokázalo získat nejpočetnější voličskou skupinu ČSSD.³⁹ Ve své předvolební kampani také deklarovalo, že je důležité přejít k opravdovým činům a jen neslibovat. Tím naráží na předchozí Sobotkovu vládu, která nesplnila řadu slibů (Active Radio, a. s. 2019). Tento fakt také přispěl k přesunu voličů od ČSSD k ANO 2011. Obecně přesun volební podpory od jiných stran k ANO 2011 je dán právě zacílením hnutí na voliče starší 60 let. Český statistický úřad uvádí jakýsi trend stárnutí populace. Počet seniorů rok od roku roste, tudíž je zde značný

³⁸ viz Příloha č. 2

³⁹ viz Příloha č. 1

potenciál ANO 2011 získat další voliče této věkové kategorie (Český statistický úřad 2019ch).

Výrok v předvolební kampani dokázal mobilizovat i nevoliče z roku 2013, tudíž další příliv voličů byl zaznamenán hnutím ANO 2011 v zisku nevoličů. Výraznou voličskou skupinou, která se přesunula k ANO 2011, je skupina, která v předchozích volbách volila KSČM. Přesun volební podpory od KSČM k ANO 2011 je dán jednak opět věkovou kategorií voličů, jednak postkomunistickým vývojem České republiky a jednak také trendem přesunu od tradičních stran k nově vzniklým stranám. I přesto, že má KSČM poměrně stabilní volební podporu, ANO 2011 dokázala část jejích voličů získat na svou stranu. Příčinou je tedy zažitá zkušenost s komunismem, a to zejména u starších voličů, kteří již v době komunismu byli oprávněnými voliči. Tato věková kategorie se přesouvá od KSČM k hnutí ANO 2011 mj. z důvodu mírného zklamání z polistopadového vývoje (Dostál 2018).

Přesuny volební podpory k hnutí ANO 2011 jsou dány i dalšími aspekty, které také vyplývají z průzkumů veřejného mínění. Dle průzkumu veřejného mínění je důležité pro občany při rozhodování pocitovost či morálka kandidátů.⁴⁰ Další průzkum veřejného mínění zjistil, že osobnost Andreje Babiše oproti jiným kandidátům, je vnímána značným procentem české populace jako pozitivní (Červenka 2017: 2). Pro občany je také důležitá předchozí práce daného politického subjektu.⁴¹ Tento fakt přispívá k nárůstu volební podpory ANO 2011. Institut pro politiku a společnost zpracoval „Plnění programu hnutí ANO 2013-2017“, ve kterém představuje graf ukazující zhruba padesát procentní plnění slibů (Institut pro politiku a společnost 2017). Z výše uvedeného schématu však vyplývá, že hnutí ANO 2011 utrpělo i ztráty. Tyto ztráty se dají definovat na podkladě několika událostí. I přesto, že Babiš koupil mediální vydavatelství *MAFRA* posílil svou působnost na trhu s médii, byla volební podpora ovlivněna

⁴⁰ viz Příloha č. 5

⁴¹ tamtéž

některými kauzami, které jimi byly zprostředkovány (MAFRA, a. s. 2019) Jedná se hlavně o kauzu *Čapí hnízdo* a podezření, že Babiš byl agentem StB. Ovlivnění voličů kauzami je například podloženo přesunem voličů ANO 2011 k Pirátům, kteří v rámci své kampaně otevřeně vystupovali mj. proti Babišovi (Active Radio, a. s. 2019).

Schéma č. 7⁴² ukazuje pouze zisky strany Starostové a nezávislí, jelikož tato strana kandidovala do PS PČR v roce 2017 poprvé, tudíž ztráty nemohou být zaznamenány. Pro Starosty a nezávislé byly důležité zisky ze strany nevoličů. Tato strana dokázala mobilizovat 100 tisíc voličů. Na svou stranu si také získala 50 tisíc voličů TOP 09 a 30 tisíc voličů ANO 2011, čímž si zajistila postup do skrutinia.

Starostové a nezávislí svým výrokem „Stát má sloužit, ne obtěžovat“ dokázali mobilizovat voliče poměrně efektivně, proto získali 100 tisíc nevoličů z roku 2013 na svou stranu.⁴³ V případě této politické strany jsou hlavní faktory ovlivňující

⁴² Dostupné na: <https://skop.eu/post/zisky-a-ztraty-volicu-2013-2017/>; ověřeno k 28. 4. 2019

⁴³ viz Příloha č. 1

volební rozhodování rovnoměrně rozprostřeny mezi všechny kategorie. To tedy znamená, že Starostové a nezávislí nemají jasně vymezenou voličskou základnu dle věku, typu zaměstnání či vzdělání.⁴⁴ Strana dokázala efektivně oslovit všechny věkové kategorie, vzdělané i méně vzdělané občany, manuálně i nemanuálně pracující či pracovně neaktivní občany. Pro tuto stranu byl důležitý v rámci zisku volební podpory prostorový kontext, což znamená, že velice záleželo na podpoře strany v jednotlivých regionech (Bernard–Kostelecký 2014: 4–5).

Schéma č. 8⁴⁵ vykazuje volební zisky a ztráty KDU-ČSL. V parlamentních volbách v roce 2017 KDU-ČSL získala 50 tisíc nevoličů a 30 tisíc voličů se rozhodlo, že podpoří hnutí ANO 2011. KDU-ČSL si vedla v obou srovnávaných

⁴⁴ viz Přílohy č. 2, 3 a 4

⁴⁵ Dostupné na: <https://skop.eu/post/zisky-a-ztraty-volicu-2013-2017/>; ověřeno k 28. 4. 2019

volbách podobně, jelikož se její výsledky lišily zhruba o 1 %, což znamená, že KDU-ČSL má své tradiční voliče.

Mezi důležitý faktor, který ovlivňuje volební rozhodování, je u KDU-ČSL náboženství. Z průzkumu veřejného mínění vyplývá, že v České republice je zhruba jedna třetina věřících (ČTK 2018). Největší počet věřících byl zaznamenán v moravských krajích (Český statistický úřad 2019i). Pokud se podíváme na výsledky parlamentních voleb v roce 2017, zjistíme, že KDU-ČSL měla největší podporu ve Zlínském kraji a dále měla velkou podporu v Jihomoravském kraji (CZECH NEWS CENTER, a. s. nedatováno). Co se týče hlavních faktorů ovlivňujících volební chování – věk, typ zaměstnání a vzdělání, KDU-ČSL je na tom podobně jako Starostové a nezávislí, tudíž KDU-ČSL má rovnoměrně rozprostřené voliče v rámci jednotlivých faktorů.⁴⁶

⁴⁶ viz Přílohy č. 1, 2 a 3

Komunistická strana Čech a Moravy

Zisky a ztráty 2013 → 2017

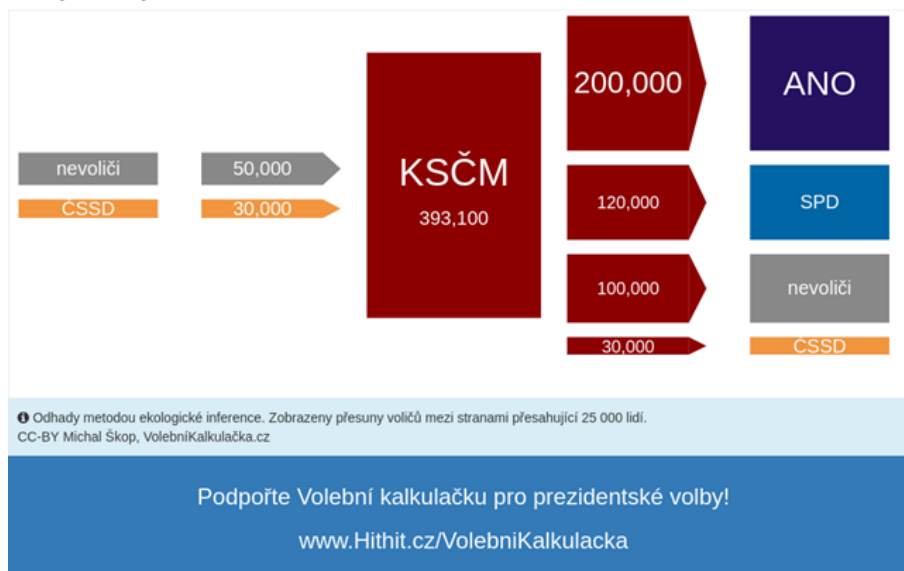

Schéma č. 9⁴⁷ znázorňuje voličské přesuny v případě KSČM. Tuto stranu podpořilo 50 tisíc občanů, kteří v roce 2013 nepřišli k volbám a také ji podpořilo 30 tisíc voličů ČSSD. KSČM však zaznamenala hlavně ztráty. Největší ztrátou byl přesun 200 tisíců voličů směrem k ANO 2011. 120 tisíc voličů KSČM vyjádřilo podporu SPD a 100 tisíc voličů KSČM se rozhodlo nejít k volbám vůbec. Část voličů, konkrétně 30 tisíc, odešla od KSČM k ČSSD. Ve srovnání s parlamentními volbami v roce 2013 si KSČM výrazně pohoršila, protože v roce 2017 ztratila téměř polovinu voličů.

Příčiny volebních přesunů strany KSČM z části odráží interpretace přesunů volební podpory ANO 2011. Drtivá většina voličů KSČM patří do věkové kategorie 60 let a více, stejně jako je tomu v případě ANO 2011.⁴⁸ Úbytek volební

⁴⁷ Dostupné na: <https://skop.eu/post/zisky-a-ztraty-volicu-2013-2017/>; ověřeno k 28. 4. 2019

⁴⁸ viz Příloha č. 2

podpory v souvislosti s věkem je tedy dán tím, že voliči, kteří se blíží zmíněné věkové kategorii, byli zklamáni vývojem po pádu komunismu. U KSČM zůstávají lidé, kteří se stali oprávněnými voliči v době, kdy byla značná vazba strany na voliče. Jde o jakési ideologické zakořenění, se kterým se občané sžili a jemuž byli i částečně naučeni (Rieger 2014: 1). Příčina úbytku podpory KSČM ve prospěch SPD je dána tím, že SPD šla do voleb s velice silným mottem, které mělo mobilizační efekt.⁴⁹ Témata, která byla předkládána SPD, tedy islám, terorismus a uprchlíci, byla velice aktuální a Okamura svým vystupováním dokázal přimět občany přemýšlet nad situací a pokládat ji za vážnou. Voliči KSČM se pro SPD mohli rozhodnout právě kvůli dalšímu strachu z nekomfortního období, které by zde mohlo nastat. I přes výše uvedené KSČM dokázala mobilizovat nevoliče k tomu, aby jí podpořili ve volbách. K tomu této straně pomohl předvolební výrok „Mír, spravedlnost a bezpečí“, který měl také poměrně silný mobilizační efekt.⁵⁰

Celkově lze v rámci této podkapitoly říci, že interpretované přesuny volební podpory jsou četnější než přesuny mezi lety 2010–2013⁵¹, tudíž se stávají volby stále více volatilními. To mj. znamená, že stranický systém dosahuje značné nestability. (Arzheimer–Evans–Lewis–Beck 2016: 199; 220; Bernard–Kostelecký 2014: 4–5).

⁴⁹ viz Příloha č. 1

⁵⁰ tamtéž

⁵¹ viz Přesuny volební podpory 2010-2013, dostupné na: <http://kohovolit.eu/cs/jak-se-presouvaji-volici-mezi-volbami-ekologicka-inference/>; ověřeno k 28. 4. 2019

6 Závěr

V průběhu psaní této bakalářské práce jsem odpověděla na všechny stanovené výzkumné otázky. První výzkumná otázka se týkala zjištění, zda se v případě sněmovních voleb v letech 2013 a 2017 jedná o stabilní či nestabilní volební podporu. I když se v obecném měřítku jedná v případě evropského postkomunistického prostoru převážně o stabilní volební podporu, v českém prostředí se od roku 2010 spíše dá hovořit o nestabilní volební podpoře, která je dána jednak přesuny voličů mezi jednotlivými politickými subjekty a jednak stále ubývajících volební účastí. S tím souvisí i druhá výzkumná otázka, tedy co zapříčiňuje přesuny volební podpory. Jednou z příčin volební volatility jsou samotné nositelky moci, tedy politické strany. Volební volatilita, a to zejména ve Střední Evropě je také spojena s nestabilitou stranických systémů. Po pádu komunismu se řada zemí, které byly ovlivněné sovětským dědictvím, potýkala taktéž se zvýšenou volební volatilitou, z čehož vyplývá, že na volební volatilitu má vliv také geografický kontext (Epperly 2011: 18)

V souvislosti s příčinami volební volatility explicitně souvisí i volební chování, tzn., dle čeho se voliči rozhodují a jaké aspekty mají vliv na toto rozhodování. S tím souvisí třetí a poslední výzkumná otázka, která se týkala zkoumaných voleb, tedy co mohlo zapříčinit přesuny volební podpory a podle čeho se rozhodují čeští voliči. V českém kontextu je důležité zmínit, že po pádu komunismu se odehrály ve stranickém systému velké změny. Došlo ke krystalizaci stranického systému a také ke krystalizaci jeho hlavních aktérů (Linek–Lyons 2013: 33). S tím souvisí i cesta ke stabilizaci stranického systému, přičemž český stranický systém se poměrně stabilizoval od parlamentních voleb, které proběhly v roce 1996 (Mikešová 2015: 53). I přes poměrnou stabilizaci českého stranického systému docházelo k opakované volební neúčasti, která se stala jakýmsi trendem (Mikešová 2015: 53). V parlamentních volbách v roce 2002 se odehrály velice značné voličské přesuny mezi jednotlivými politickými subjekty a razantně se snížila volební účast (Mikešová 2015: 57). To se změnilo v následujících volbách

v roce 2006, kdy volební účast vzrostla a volební volatilita se stabilizovala, tudíž politické subjekty si dokázaly udržet své voliče (Mikešová 2015: 59–60). Tato stabilita byla ale pouze dočasná, protože v následujících volbách v roce 2010 se proměnilo stranické spektrum a vlivem této proměny se opět zvýšila volební volatilita. Dalo by se říci, že v drtivé většině případů se odehrávaly voličské přesuny od etablovaných stran k nově vzniklým stranám (Linek–Lyons 2013: 51).

Před předčasnými sněmovními volbami v roce 2013 se v české politice odehrálo několik důležitých událostí, které otřásly celou politickou scénou i veřejností. Vlivem okolností se rozpadla jmenovaná Nečasova vláda a prezident Zeman jmenoval novou vládu v čele s Rusnokem, které nebyla vyslovena důvěra. Poslanecká sněmovna tak byla rozpuštěna a byly vyhlášeny předčasné volby (Mikešová 2015: 64–65). Po volbách v roce 2013 se však vnitropolitická situace nezlepšila, protože Sobotka jakožto předseda vítězné ČSSD byl odvolán z vyjednávacího týmu o nové vládě (Kopp–Pfeifferová 2013). Prezident Zeman ho nakonec pověřil sestavením nové vlády, nicméně sestavování této vlády trvalo zhruba tři měsíce (Novák 2013; Kopecký–Jirička 2014). Před dalšími parlamentními volbami, které se konaly v roce 2017 nastala vládní krize. Tato krize se týkala korunových dluhopisů Babišovy firmy *Agrofert*. Bohuslav Sobotka chtěl odvolat Babiše z postu ministra financí a několikrát prohlásil, že podá demisi (Menšík 2017; LIDOVKY.cz 2017; Bartoníček–Nepřašová–Tůpek 2017). Nakonec byl Babiš z funkce odvolán a byl jmenován nový ministr financí Ivan Pilný. Jmenováním Pilného do funkce skončila vládní krize (Bartoníček 2017; ČTK 2017). Po zhruba pěti měsících od vládní krize se konaly parlamentní volby, které byly typické tím, že neměly žádné ústřední téma. Kampaně se nesly v duchu hashtagů a krátkých volebních spotů (Erhart–Bumba 2017).

V parlamentních volbách v roce 2017 s velkým náskokem vyhrálo hnutí ANO 2011. Obrovský pokles volební podpory zaznamenala ČSSD, jejíž voliči v nejvíce případech přesunuli svou podporu k ANO 2011. Tento přesun byl zapříčiněn již zmíněnou vládní krizí, která poznamenala preference voličů ČSSD. Dále

k přesunům volební podpory došlo kvůli kauze *Lithium* (Šafaříková 2017). V neposlední řadě zaznamenala ČSSD úbytek volební podpory kvůli neschopnosti mobilizovat voliče, protože v předvolební kampani použila výrok, který neměl efekt mobilizace, ale pouze souznění.⁵² Voličské přesuny od ČSSD k ANO 2011 se také uskutečnily do jisté míry kvůli tomu, že ČSSD oproti ANO 2011 nedokázala naplnit sliby. Hnutí ANO 2011 získalo volební podporu i od bývalých voličů KSČM, kdy od KSČM odešla více jak ¼ voličů. Důvodem je zažitá zkušenost s komunismem, a to zejména u starších voličů, kteří již v době komunismu byli oprávněnými voliči. Tato věková kategorie se přesouvá od KSČM k hnutí ANO 2011 mj. z důvodu mírného zklamání z polistopadového vývoje (Dostál 2018). Podobně na tom byli i voliči SPD. ODS zaznamenala úbytek volební podpory ve prospěch Pirátů, kteří jako jediní dokázali voliče ODS přebírat.⁵³ V kampani Piráti použili vysoce mobilizační výrok, který jim pomohl přilákat právě tyto voliče. Piráti ve sněmovních volbách 2017 výrazně posílili.⁵⁴ SPD jako pokračovatelka Úsvitu si taktéž nevedla špatně a reálně dokázala přebírat voliče hnutí ANO 2011.⁵⁵ Pro KSČM tyto volby znamenaly hlavně ztráty, a to jak v podobě přesunů volební podpory, tak v podobě absence volby. Jednalo se hlavně o ztráty ve prospěch ANO 2011, které jsou výše popsány.⁵⁶ KDU-ČSL volili její tradiční voliči⁵⁷ a TOP 09 stejně jako KSČM taktéž hlavně ztrácela, a to zejména z důvodu upevnění pozice ODS.⁵⁸ Pro Starosty a nezávislé byl důležitý zisk od nevoličů z roku 2013, které mobilizovala svým účinným předvolebním výrokem.⁵⁹

Ve sledovaných volbách byl zvláště důležitý věk, vzdělání, typ zaměstnání, náboženství a prostorový kontext. Věk obecně určuje, že různé věkové kategorie podporují odlišné politické subjekty a v některých případech voliči volí kandidáta,

⁵² viz Příloha č. 1

⁵³ viz schéma č. 1 a č. 2

⁵⁴ viz Příloha č. 1

⁵⁵ viz schéma č. 3

⁵⁶ viz schéma č. 9

⁵⁷ viz schéma č. 8

⁵⁸ viz schéma č. 5

⁵⁹ viz schéma č. 7 a Příloha č. 1

který je mu věkově blíže (Dassonneville 2016: 137–140). Dále věk určuje jakousi stranickou oddanost (Dassonneville 2016: 148–149). Průzkum veřejného mínění ukázal, že starší voliči, tedy občané nad 60 let volili spíše ANO 2011, KSČM a ČSSD. Naopak ODS, Piráty a v menší míře KDU-ČSL podpořili lidé ve věkové kategorii 18-34 let.⁶⁰ Vzdělání v obecné rovině pomáhá určit voliči své volební preference (Nový 2015: 111). Dle průzkumu veřejného mínění bylo zjištěno, že ve sněmovních volbách v roce 2017 podpořili občané se základním a středoškolským vzděláním bez maturity zejména ANO 2011, ČSSD, KSČM a SPD. Občané, kteří mají vyšší vzdělání, tedy středoškolské s maturitou či vysokoškolské, podpořili ve volbách například ODS, Piráty, KDU-ČSL, TOP 09 a Starosty a nezávislé.⁶¹ V rámci průzkumu veřejného mínění, který zjišťoval volební preference voličů dle typu zaměstnání bylo zjištěno, že hnutí ANO 2011, ČSSD, KSČM a KDU-ČSL podpořili voliči, kteří nejsou pracovně aktivní. Manuálně pracující lidé podpořili hlavně SPD a nemanuálně pracující vyjádřili svou preferenci ODS, Pirátům a TOP 09.⁶² Náboženství se promítlo do těchto voleb hlavně v případě KDU-ČSL, kdy byla značná podpora ve volbách v jednotlivých krajích s vyšším podílem věřícího obyvatelstva (Český statistický úřad 2019i). Prostorový kontext se do těchto voleb promítl hlavně v případě strany Starostové a nezávislí. Jejich úspěšnost se odvíjela od podpory v jednotlivých regionech (Bernard–Kostecký 2014: 4–5).

Průzkumem veřejného mínění bylo zjištěno, o jaká témata se voliči zajímají a co by dle nich mělo být diskutováno v předvolebních kampaních a debatách. Mezi nejdůležitější témata patřilo například zdravotnictví. Nejméně kladli respondenti důraz na otázky týkající se eura a dopravy.⁶³ To, jak se jednotlivé politické subjekty chopily jednotlivých témat mohlo mít vliv na volební podporu. V rámci průzkumů veřejného mínění bylo dále zjištěno, jaké výroky v předvolební

⁶⁰ viz Příloha č. 2

⁶¹ viz Příloha č. 3

⁶² viz Příloha č. 4

⁶³ viz Příloha č. 6

kampani měly mobilizační efekt. Průzkum veřejného mínění také ukázal, jaké další faktory kromě výše uvedených mají vliv na učinění voličovy volby.⁶⁴

Abych byla schopna dosáhnout vytyčeného cíle v úvodu, bylo zapotřebí seznámit se s volební volatilitou jako takovou. Seznámila jsem se s tím, jak se volební volatilita počítá, kdo se zabýval tímto konceptem a jak vypadala volební volatilita v Evropě po pádu komunismu. Následně jsem zjistila, jaké faktory mohou obecně ovlivňovat volební chování, které přináležejí k volební volatilitě. Po tomto obecném vhledu do tématu jsem se zabývala tím, jak se vyvíjela volební volatilita v České republice. Důležitá a stěžejní pro mou práci byla analýza všech devíti politických subjektů, samotné přesuny volební podpory, jejich interpretace a také průzkumy veřejného mínění, které mi daly možnost zjistit a ověřit si, proč k přesunům docházelo a co mělo vliv na volební chování voličů.

⁶⁴ viz Příloha č. 5

7 Seznam literatury a zdrojů

Active Radio, a. s. (2019). *Volební spoty 2017: Strach, populismus, pomlouvání, ale i dobrá myšlenka* (<https://talk.yourradio.cz/tema/volebni-spoty-2017-strach-populismus-pomlouvani-ale-i-dobra-myslenka-14927>, 10. 4. 2019).

Arzheimer, Kai – Evans, Jocelyn – Lewis-Beck, S. Michael (2016). *The SAGE Handbook of Electoral Behaviour* (London: SAGE Publications Ltd).

Bartoloni, Stefano – Mair, Peter (2007). *Identity, Competition and Electoral Availability: The stabilisation of European Electorates 1885–1985* (Essex: ECPR Press).

Bartoniček, Radek (2017). Zeman jmenoval Pilného ministrem financí. Babiš toho dokázal nejvíc, ale stal se obětí závisti, řekl. *Aktuálně.cz*. 24. 5. 2017 (<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/zatim-nevydavat-babis-uz-neni-ministrem-prezident-jmenoval-m/r~08d1de24407c11e7886d002590604f2e/>, 6. 4. 2019).

Bartoniček, Radek – Neprašová, Veronika – Ťopek, Martin (2017). Vládní krize v otázkách a odpovědích: vláda podá demisi, Sobotka nechce, aby byl Babiš mučedníkem. *Hospodářské noviny*. 2. 5. 2017 (<https://domaci.ihned.cz/c1-65714560-odpovedi-kolem-vladni-krize-zastavi-pripadne-odvolani-babise-prezident-padne-vlada>, 6. 4. 2019).

Bernard, Josef – Kostecký, Tomáš (2014). Prostorový kontext volebního chování – jak působí lokální a regionální prostředí na rozhodování voličů. *Sociologický časopis* 50 (1), s. 3–28.

Birch, Sarah (2001). *Electoral Systems and Party System Stability in Post-Communist Europe*. Příspěvek z konference „97th annual meeting of the American Political Science Association“, 30. 8. – 2. 9. 2001, San Francisco (<https://pdfs.semanticscholar.org/c485/d2962834357ee1a1443a6861804ec0831b1e.pdf>, 4. 3. 2019).

Birch, Sarah (2003). *Electoral Systems and Political Transformation in Post-Communist Europe* (Basingstoke: Palgrave Macmillan).

Campbell, Rosie (2016). Gender and Voting. In: Arzheimer, Kai – Evans, Jocelyn – Lewis-Beck, S. Michael, *The SAGE Handbook of Electoral Behaviour* (London: SAGE Publications Ltd), s. 159–176.

CZECH NEWS CENTER, a. s. (nedatováno). *ÚSPĚŠNOST STRANY KDU-ČSL V KRAJÍCH* (<https://www.info.cz/volby-2017/vysledky-voleb/strana-kdu-csl/?strana=24>, 15. 4. 2019).

Čermák, Daniel – Bernard, Josef – Šimon, Martin, *Geografie výsledků parlamentních voleb: vzorce volebního chování v Česku 1992-2013* (Praha: Sociologický ústav AV ČR, v. v. i), s. 47–67.

Červenka, Jan (2017). DŮVĚRA STRANICKÝM PŘEDSTAVITELŮM – září 2017. *Centrum pro výzkum veřejného mínění*. 5. 10. 2017 (<https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/instituce-a-politici/4428-duvera-stranickym-predstavitelum-zari-2017>, 15. 4. 2019).

Český statistický úřad (2019). *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 31. 5. - 1. 6. 1996* (<https://www.volby.cz/pls/ps1996/u0>, 15. 3. 2019).

Český statistický úřad (2019a). *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25.10. – 26.10.2013. Celkové výsledky hlasování* (<https://www.volby.cz/pls/ps2013/ps2?xjazyk=CZ>, 15. 4. 2019).

Český statistický úřad (2019b). *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25.10. – 26.10.2013. Celkové výsledky hlasování* (<https://www.volby.cz/pls/ps2013/ps2?xjazyk=CZ>, 15. 4. 2019).

Český statistický úřad (2019c). *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25.10. – 26.10.2013. Politické strany, politická hnutí a*

koalice postupující do skrutinia
(<https://www.volby.cz/pls/ps2013/ps52?xjazyk=CZ>, 15. 4. 2019).

Český statistický úřad (2019d). *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25.10. – 26.10.2013. Přehled zisků mandátů*
(<https://www.volby.cz/pls/ps2013/ps53?xjazyk=CZ&xv=1>, 15. 4. 2019).

Český statistický úřad (2019e). *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 20.10. – 21.10.2017 (promítnuto usnesení NSS). Celkové výsledky hlasování*
(<https://www.volby.cz/pls/ps2017nss/ps2?xjazyk=CZ>, 15. 4. 2019).

Český statistický úřad (2019f). *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 20.10. – 21.10.2017 (promítnuto usnesení NSS). Celkové výsledky hlasování*
(<https://www.volby.cz/pls/ps2017nss/ps2?xjazyk=CZ>, 15. 4. 2019).

Český statistický úřad (2019g). *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 20.10. – 21.10.2017 (promítnuto usnesení NSS). Politické strany, politická hnutí a koalice postupující do skrutinia*
(<https://www.volby.cz/pls/ps2017nss/ps52?xjazyk=CZ>, 15. 4. 2019).

Český statistický úřad (2019h). *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 20.10. – 21.10.2017 (promítnuto usnesení NSS). Přehled zisků mandátů*
(<https://www.volby.cz/pls/ps2017nss/ps53?xjazyk=CZ&xv=1>, 15. 4. 2019).

Český statistický úřad (2019ch). *Věková populace se výrazně mění*
(<https://www.czso.cz/csu/czso/vekova-struktura-populace-se-vyrazne-meni>, 15. 4. 2019).

Český statistický úřad (2019i). *Náboženské vyznání obyvatelstva*
(<https://www.czso.cz/csu/czso/57004fa0dc>, 15. 4. 2019).

ČTK (2013). Sobotka: Budu sám jednat o vládě, cítím velkou podporu. *Aktuálně.cz*. 28. 10. 2013 (<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/volby/sobotka-puc-jak-za-fierlingera-zeman-nema-pravo-radit/r~5789aea43fc011e3bd2b0025900fea04/>, 1. 4. 2019).

ČTK (2013a). Hledá se shoda. ČSSD a ANO sestavují osm týmů. *Aktuálně.cz*. 11. 11. 2013 (<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/hleda-se-shoda-cssd-a-ano-sestavuji-osm-tymu/r~i:article:795037/>, 2. 4. 2019).

ČTK (2017). Vládní krize končí, už nebude otravovat lidi, prohlásil Babiš. Zeman proti Pilnému nemá námítky. *Aktuálně.cz*. 19. 5. 2017 (<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/prezident-prsti-tyden-jmenuje-noveho-ministra-financi-s-piln/r~6ef628c83c7511e783fe002590604f2e/>, 6. 4. 2019).

ČTK (2018). Mezi Čechy je čtvrtina věřících, třetina se označuje za ateisty, ukázal průzkum. *Aktuálně.cz*. 18. 12. 2018 (<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/ctvrtina-cechu-se-povazuje-za-verici-tretina-za-ateisty-ukaz/r~df700ff402b411e9b2380cc47ab5f122/>, 15. 4. 2019).

Dassonneville (2016). *Mapping Electoral Volatility in Europe*. Příspěvek z konference „1st European Conference on Comparative Electoral Research“, 1. 12. – 3. 12. 2011, Sofia (http://true-european-voter.net/sites/default/files/Mapping%20electoral%20volatility_Dassonneville_Hooghe.pdf, 6. 3. 2019).

Dostál, Vratislav (2014). Blíží se kongres ODS, Petr Fiala zveřejnil recept na obnovu její důvěryhodnosti. *Vydavatelství Referendum*, s. r. o. 2. 1. 2014 (<http://denikreferendum.cz/clanek/17141-blizi-se-kongres-ods-petr-fiala-zverejnil-recept-na-obnovu-jeji-duveryhodnosti>, 15. 4. 2019).

Dostál, Vratislav (2018). Hnutí ANO cílí na starší voliče, ODS na vzdělanější, levice vyklízí terén, říká Prokop. *CZECH NEWS CENTER*, a. s. 19. 5. 2018 (<https://www.info.cz/cesko/hnuti-ano-cili-na-starsi-volice-ods-na-vzdelanejsi-levice-vyklizi-teren-rika-prokop-30468.html>, 15. 4. 2019).

Dvořáková, Ilona (2010). Obsahová analýza / formální obsahová analýza / kvantitativní obsahová analýza. *AntropoWeb*, z. s. nedatováno (<http://www.antropoweb.cz/webzin/index.php/webzin/article/view/97/97>, 1. 3. 2019), s. 95–86.

Epperly, Brad (2011). Institutions and Legacies: Electoral Volatility in the Postcommunist World. *Comparative Political Studies* 20 (10), s. 1–25.

Erhart, Michael – Bumba, Jan (2017). Přijetí eura je politické rozhodnutí. Strany ale před volbami o eurozóně raději mlčí. *Český rozhlas*. 5. 10. 2017 (<https://plus.rozhlas.cz/prijeti-eura-je-politicke-rozhodnuti-strany-ale-pred-volbami-o-eurozone-radeji-6507678>, 12. 4. 2019).

Geers, Sabine – Strömbäck, Jesper (2018). Patterns of intra-election volatility: the impact of political knowledge. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, s. 1–20.

Gregor, Miloš – Macková, Alena (2014). Předvolební kampaně 2013: prohloubení trendů, nebo nástup nových? In: Havlík, Vlastimil a kol., *Volby do Poslanecké sněmovny 2013* (Brno: MUNI PRESS), s. 55–71.

Gruber, Jan (2017). Volby 2017: ODS a ANO odmítají přijetí eura a evropskou integraci. *Vydavatelství Referendum*, s. r. o. 28. 8. 2017 (<http://denikreferendum.cz/clanek/25928-volby-2017-ods-a-ano-odmitaji-prijeti-eura-a-evropskou-integraci>, 15. 4. 2019).

Haughton, Tim – Havlík, Vlastimil – Deegan-Krause, Kevin (2017). Czech elections have become really volatile. This year was no exception. *The Washington Post*. 24. 10. 2017 (https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2017/10/24/czech-elections-have-become-really-volatile-this-year-was-no-exception/?utm_term=.65711b873d3b, 4. 3. 2019).

Charvát, Jakub – Just, Petr (2016). *Krize politického stranictví a noví straničtí aktéři v české politice* (Praha: METROPOLITAN UNIVERSITY PRAGUE PRESS).

Institut politického marketingu (2017). *Volatilita* (<http://politickymarketing.com/glossary/volatilita>, 1. 3. 2019).

Institut politického marketingu (2017a). *Endorsement* (<http://politickymarketing.com/glossary/endorsement>, 17. 3. 2019).

Institut pro politiku a společnost (2017). *PLNĚNÍ PROGRAMU hnutí ANO 2013–2017*

(https://www.google.cz/search?source=hp&ei=BmDFXN7MFvCCk74P8KWWFA&q=programov%C3%A9+pln%C4%9Bn%C3%AD+ano+2011&btnK=Hledat+Googlem&oq=programov%C3%A9+pln%C4%9Bn%C3%AD+ano+2011&gs_l=psy-ab.3...340.5703..5913...4.0..0.346.2862.22j5j1j1.....0....1..gws-wiz.....6..35i39j0i131j0j0i67j33i22i29i30j33i21j33i160.DLxigAEFnMY, 15. 4. 2019).

Kopecký, Josef – Jiříčka, Jan (2014). Zeman jmenoval Sobotkovu vládu. Utahoval si z textu jeho návrhu. *iDNES.cz*. 29. 1. 2014 (https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/jmenovani-koalicni-vlady-bohuslava-sobotky.A140129_100909_domaci_kop, 5. 4. 2019).

Kopp, Milan – Pfeifferová, Věra (2013). Výzva k rezignaci Bohuslava Sobotky vyvolává v řadách sociálních demokratů bouři. *iROZHLAS.cz*. 28. 10. 2013 (https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/vyzva-k-rezignaci-bohuslava-sobotky-vyvolava-v-radach-socialnich-demokratu-bouri_201310281124_mkopp, 1. 4. 2019).

LIDOVKY.cz (2017). *Odvolání Babiše se odkládá. Zeman chce prý uklidnit situaci* (https://www.lidovky.cz/domov/zeman-se-dnes-k-odvolani-babise-nevyjadri.A170508_153425_ln_domov_ELE, 6. 4. 2019).

LIDOVKY.cz (2017a). *Prezident má konat podle ústavy, míní Sobotka. Podle Štěcha vykládá Zeman ústavu účelově* (https://www.lidovky.cz/domov/sobotka-zeman-neni-ustavni-soudce-nema-nad-ustavou-spekulovat-ale-jednat-podle-ni.A170509_152016_ln_domov_gib, 6. 4. 2019).

Linek, Lukáš – Lyons, Pat (2013). *Dočasná stabilita? Volební podpora politických stran v České republice v letech 1990-2010* (Praha: SLON).

Linek, Lukáš (2014). Čistá a celková volební volatilita v Česku v letech 1990-2013: stejný koncept, odlišná měření a podobné závěry? *Acta Politologica* 6 (1), s. 24–38.

Macková, Alena – Hrbková, Lenka (2014). Média a volby. In: Havlík, Vlastimil a kol., *Volby do Poslanecké sněmovny 2013* (Brno: MUNI PRESS), s. 73–91.

MAFRA (2019). *O společnosti* (<https://www.mafra.cz/o-spolecnosti.aspx>, 1. 4. 2019).

Mainwaring, Scott – Gervasoni, Carlos - España-Najera, Annabella (2017). Extra- and within-system electoral volatility. *Party Politics* 23 (6), s. 623–635.

Menšík, Jan (2017). Vládní krize den po dni. Před měsícem Sobotka oznámil demisi a rozpoutal válku s Babišem i Hradem. *Aktuálně.cz*. 2. 6. 2017 (<https://zpravy.aktualne.cz/vladni-krize-den-po-dni-pro-nekoho-nejvetsi-stret-v-novodobe/r~c05e0a7e415111e7a83b0025900fea04/>, 5. 4. 2019).

Mikešová, Renáta (2015). Volby do ČNR a Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v letech 1990-2013. In: Kostecký, Tomáš – Mikešová, Renáta – Poláková, Markéta – Novák, Jakub (2013). Sobotka dostal od Zemana pověření. Vyhráno však nemá. *Aktuálně.cz*. 21. 11. 2013 (<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/sobotka-dostal-od-zemana-povereni-vyhrano-vsak-nema/r~56f7887052cc11e3be830025900fea04/>, 2. 4. 2019).

Nadační fond proti korupci (2019). *Kalousek* (<http://www.nfpc.cz/kalousek>, 15. 4. 2019).

Nerad, Filip (2017). Sobotka začne připravovat žalobu na prezidenta. Věří, že Zeman nakonec Babiše odvolá. *iROZHLAS.cz*. 11. 5. 2017 (https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/sobotka-zacne-pripravovat-zalobu-na-prezidenta-veri-ze-zeman-nakonec-babise_1705111340_ako, 6. 4. 2019).

Novotná, Kristýna (2017). Rekordmani předvolebních kampaní. Na hraně povolené sumy balancuje hlavně ANO a ČSSD. *iROZHLAS.cz*. 24. 6. 2017 (https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/rekordmani-predvolebnich-kampani-na-hrane-povolene-sumy-balancuje-hlavne-ano-a_1706241000_kno, 6. 4. 2019).

Nový, Michal (2015). *Vyšší princip? Individuální a kontextuální determinanty volební účasti ve 31 zemích* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).

Pedersen, N. Mogens (1979). The Dynamics of European Party Systems: Changing Patterns of Electoral Volatility. *European Journal of Political Research* 7 (1), s. 1–26.

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky (2019). *Poslanecké kluby* (<https://www.psp.cz/sqw/organy2.sqw?k=1>, 1. 3. 2019).

Powell, Eleanor Neff – Tucker, A. Joshua (2014). Revisiting Electoral Volatility in Post-Communist Countries: New Data, New Results and New Approaches. *British Journal of Political Science* 44 (1), s. 123–147.

Pridham, Geoffrey – Vanhanen, Tatu (1994). *Democratization in Eastern Europe: Domestic and International Perspectives* (London: Routledge).

Rieger, Lukáš (2014). Volby v době komunismu. *Cevro*. 16. 12. 2014 (https://www.google.com/search?rlz=1C1GTPM_enCZ839CZ839&ei=9OHFXMD_FLCWlwSBoIbgAw&q=Rieger+2014+komunismus&oq=Rieger+2014+komunismus&gs_l=psy-ab.3...7566.9010..9904...0.0..0.148.1297.1j10.....0....1..gws-wiz.....0i22i30j33i21j33i160.TRuphULs3G0, 15. 3. 2019), s. 1–2.

Sergiu, Gherghina (2012). *Explaining electoral volatility in Central and Eastern Europe: a party organizational approach* (Netherlands: Leiden University).

Schoulzt, von Åsa (2016). Party system and Voter Alingments. In: Arzheimer, Kai – Evans, Jocelyn – Lewis-Beck, S. Michael, *The SAGE Handbook of Electoral Behaviour* (London: SAGE Publications Ltd), s. 30–55.

Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura (2019). *Hlásíme se k vlastenectví, k lásce ke svému národu* (<https://www.spd.cz/>, 15. 4. 2019).

Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura (2019a). *Tomio Okamura: Referendum o vystoupení z EU* (<https://www.spd.cz/novinky/tomio-okamura-referendum-o-vystoupeni-z-eu>, 15. 4. 2019).

Šafaříková, Kateřina (2017). Poslední váhající voliče vehnali do náruče ANO Lithium. *Respekt.cz*. 26. 10. 2017 (<https://www.respekt.cz/politika/posledni-vahajici-volice-vehnalo-do-naruce-ano-lithium>, 15. 4. 2019).

Vydavatelství Referendum, s. r. o. (2019a). *Volby 2017: Školství je prioritou, shodují se všechny politické strany* (<http://denikreferendum.cz/clanek/25957-volby-2017-skolstvi-je-priorita-shoduji-se-vsechny-politicke-strany>, 12. 4. 2019).

Wettstein, Martin – Wirth, Werner (2017). Media Effects: How Media Influence Voters. *Swiss Political Science Review* 23 (3), s. 262–269.

Youtube (2017). *Volební spot STAN 2017*. Katedra politologie FSS MU. <https://www.youtube.com/watch?v=eHZjVWse6D4>. 10. 4. 2019.

Zahradnická, Eva (2017). Česká televize a Český rozhlas loni zvýhodňovaly TOP 09, zjistila analýza. *iDNES.cz*. 20. 12. 2017 (https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ceska-televize-cesky-rozhlas-zvyhodneni-top-09-analyza.A171220_151222_domaci_fer, 15. 4. 2019).

8 Resumé

This bachelor thesis deals with the issue of stability and transfer of electorate. This bachelor thesis also deals with the causes of electoral volatility and electoral behavior. It is focused on the case of Czech Republic, in particular how electoral support was developed after fall of Communism. It also discusses net and total electoral volatility in the Czech Republic. It includes an analysis of electoral campaign and electoral topics and interpretation of electoral transfers. Public opinion surveys play an important role in this bachelor thesis, providing information, among other things, on party voters preferences.

The work was divided into two parts. The first part was focusing on theoretical grasp of the issue of stability and transfer of electorate. During this part were described the definition of electoral volatility, the method of counting electoral volatility, the causes of electoral volatility, and the factors that influence electoral behavior. The second part of this work dealt with the analysis of electoral volatility in the Czech Republic. This part also deals with the interpretation of shifts in electoral support between political parties and the characteristics of the 2013 and 2017 elections. There are also results of elections and reasons for shifting electoral support and factors influencing the decision-making of Czech voters.

The aim of this work was to analyze the political entities currently represented in the Chamber of Deputies of the Parliament of the Czech Republic and to provide an interpretation of the movements of electoral support in the elections to the Chamber of Deputies of the Parliament of the Czech Republic in 2013 and 2017. The aim was also to interpret why the shift of electoral support occurred and what topics could cause this move. The interpretation of electoral shifts in two consecutive elections implicitly implies a comparison of these elections.

9 Seznam příloh

Příloha č. 1 – Výroky v kampaních stran - %, kteří s nimi velmi souzní

Příloha č. 2 – Podporovaná strana podle věku

Příloha č. 3 – Podporovaná strana podle vzdělání

Příloha č. 4 – Podporovaná strana podle typu práce

Příloha č. 5 – Velmi důležité faktory při výběru strany – volby 2013 versus 2017

Příloha č. 6 – Která témata by podle Vašeho názoru měla být diskutována v rámci předvolebních kampaní

Schéma č. 1 – Občanská demokratická strana (str. 29)

Schéma č. 2 – Česká pirátská strana (str. 32)

Schéma č. 3 – Strana přímé demokracie – Tomio Okamura (str. 34)

Schéma č. 4 – Česká strana sociálně demokratická (str. 36)

Schéma č. 5 – TOP 09 (str. 38)

Schéma č. 6 – ANO 2011 (str. 40)

Schéma č. 7 – Starostové a nezávislí (str. 43)

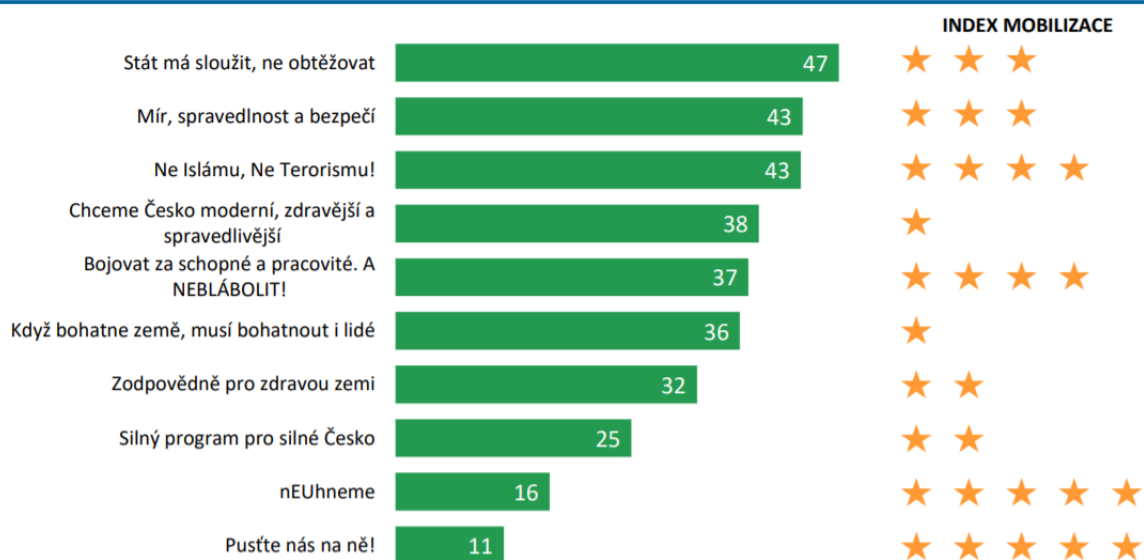
Schéma č. 8 – Křesťanská a demokratická unie – ČS strana lidová (str. 44)

Schéma č. 9 – Komunistická strana Čech a Moravy (str. 45)

10 Přílohy

Příloha č. 1 – Výroky v kampaních stran - %, kteří s nimi velmi souzní

Výroky v kampaních stran - % kteří s nimi velmi souzní

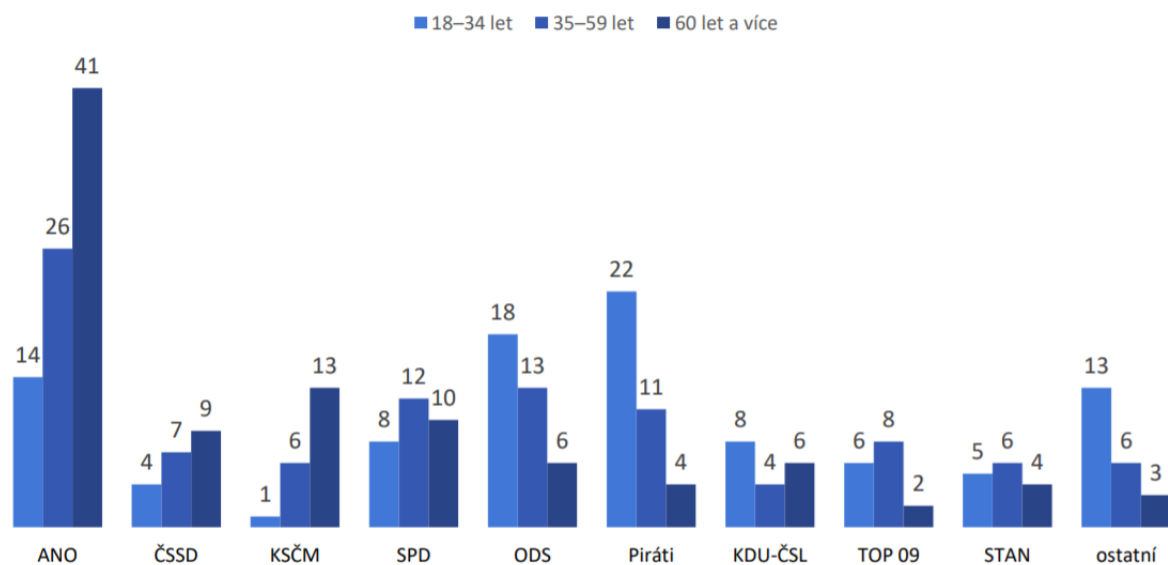

Zdroj: MEDIAN – Výzkum pro volební studio ČT

Dostupné na: http://www.median.eu/cs/wp-content/uploads/2017/10/Vyzkum_pro_volebni_studio.pdf, ověřeno k 28. 4. 2019

Příloha č. 2 – Podporovaná strana podle věku

Podporovaná strana podle věku

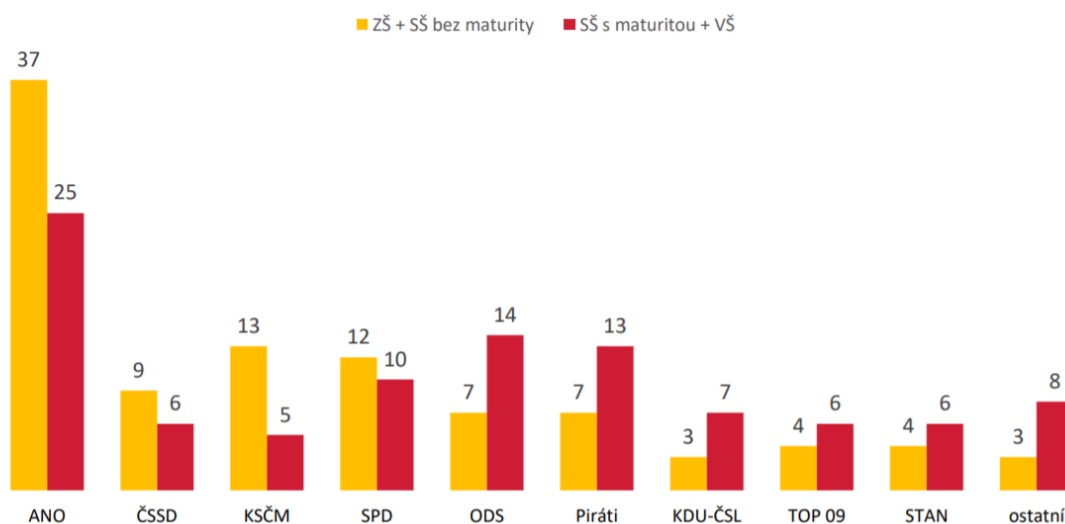

Zdroj: MEDIAN – Výzkum pro volební studio ČT

Dostupné na: http://www.median.eu/cs/wp-content/uploads/2017/10/Vyzkum_pro_volebni_studio.pdf, ověřeno k 28. 4. 2019

Příloha č. 3 – Podporovaná strana podle vzdělání

Podporovaná strana podle vzdělání

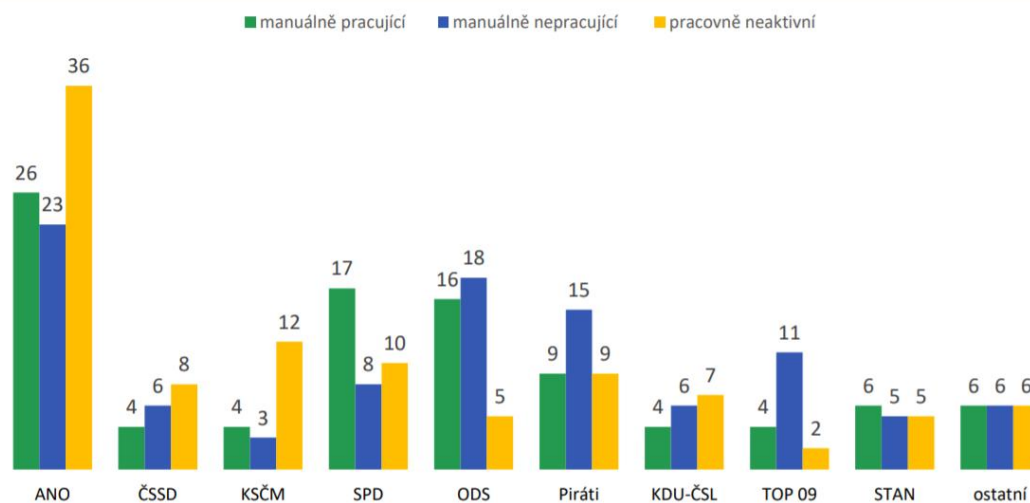

Zdroj: MEDIAN – Výzkum pro volební studio ČT

Dostupné na: http://www.median.eu/cs/wp-content/uploads/2017/10/Vyzkum_pro_volebni_studio.pdf, ověřeno k 28. 4. 2019

Příloha č. 4 - Podporovaná strana podle typu práce

Podporovaná strana podle typu práce

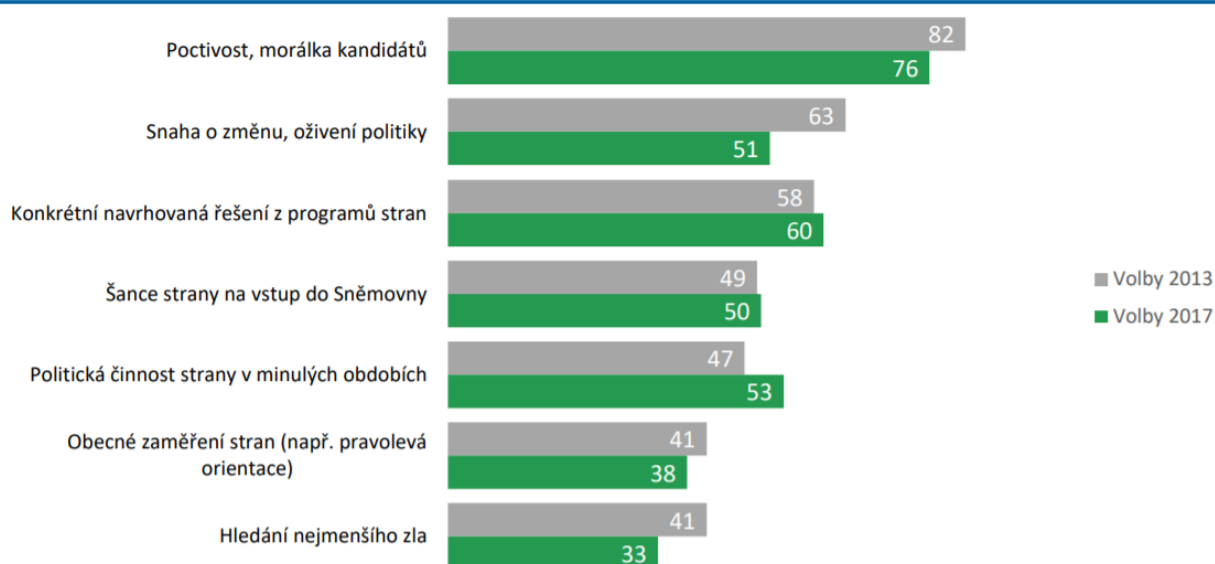

Zdroj: MEDIAN – Výzkum pro volební studio ČT

Dostupné na: http://www.median.eu/cs/wp-content/uploads/2017/10/Vyzkum_pro_volebni_studio.pdf, ověřeno k 28. 4. 2019

Příloha č. 5 – Velmi důležité faktory při výběru strany – volby 2013 versus 2017

Velmi důležité faktory při výběru strany – volby 2013 versus 2017

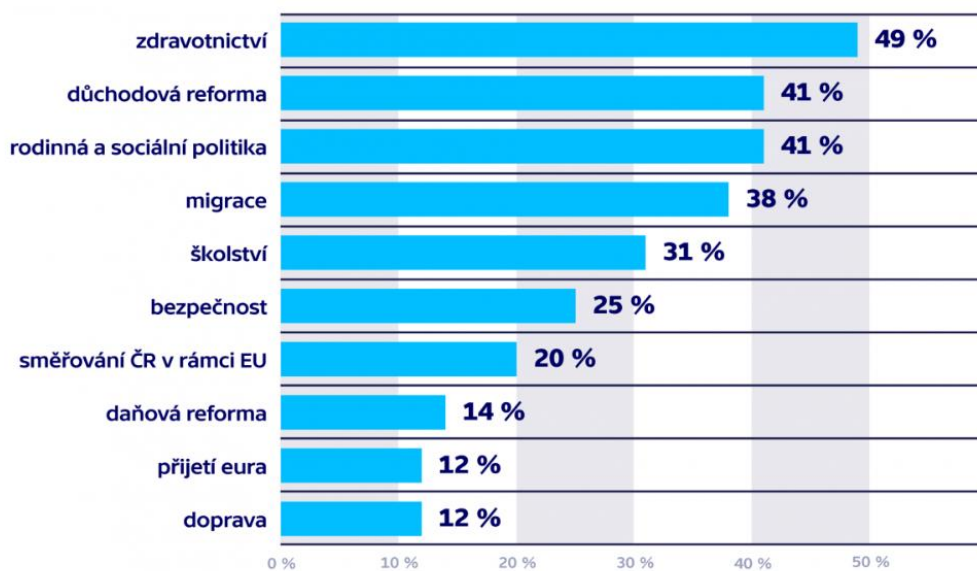

Zdroj: MEDIAN – Výzkum pro volební studio ČT

Dostupné na: http://www.median.eu/cs/wp-content/uploads/2017/10/Vyzkum_pro_volebni_studio.pdf, ověřeno k 28. 4. 2019

Příloha č. 6 – Která témata by podle Vašeho názoru měla být diskutována v rámci předvolebních kampaní

Která témata by podle Vašeho názoru měla být diskutována v rámci předvolebních kampaní

Zdroj: Kantar TNS CZ

Dostupné na: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2167279-jaka-temata-do-predvolebni-kampane-podle-lidi-je-dulezite-zdravotnictvi-nebo>; ověřeno k 28. 4. 2019